

KERKBEHEER

In deze uitgave:

- Samenvatting van hetgeen het hoofdbestuur op 1 december 2012 besprak
- Regiobijeenkomsten die in het najaar van 2012 in de provinciale afdelingen van Friesland, Gelderland en Zuid-Holland zijn gehouden.
- Bespreking van het overlegplatform (OVO) van de Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen.
- Ontwikkelingen rondom de kerkmuzikale praktijk (2)

VERENIGING VOOR

KERKRENTMEESTERLIJK

BEHEER IN DE PKN

van hoogevest architecten

Bureau voor Architectuur en Restauratie
Bureau voor Consultancy
Bureau voor Architectuurhistorie Kariatiden

nieuwbouw
restauratie
onderhoud
herinrichting
herbestemming

Westsingel 9
3811 BA Amersfoort
033 4631705 | bureau@vanhoogevest.nl
www.vanhoogevest.nl | www.bouwenophistorie.nl

Bouwen tussen heden en verleden

Voorstraat 7 Postbus 3 4233 ZG Ameide Telefoon (0183) 60 66 00 Fax (0183) 60 26 67

Koninklijke Woudenberg is in het bezit van het certificaat Erkend Restauratie Bouwbedrijf

Cantor gaat volledig op de digitale toer...met de best verstaanbare kerkgeluidsinstallaties

Wij zijn genomineerd door Nederlandse kerkbesturen en rentmeesters van de grootste kerken als vakbedrijf..

Volledige besturing vanaf een laptop, Ipad en een speciale kosterregeling die gemonteerd kan worden in bijvoorbeeld de kosterbank voor noodzakelijke inregelingen

Instelbare presets zoals:

1. voorgangers met zachte stem,
2. voorgangers met harde stem,
3. volle kerk,
4. halfvolle kerk,
5. etc. etc.

Maar bovenal sterk verminderde galmwerking van de kerkzaal door exclusieve digitale geluidsruilen die ter plaatse gevoed worden uit het lichtnet zonder extra versterkers.

24 uurs service
overal in Nederland

Onze kennis van zaken
zetten we feilloos om in adviezen
voor de meest geschikte apparatuur
en het beste geluid ook in úw kerk!!!

Dialog Church Sound

☎ 040 – 2420840

🌐 www.cantorsound.nl

Bolognalaan 6

✉ 040 – 2426125

✉ info@cantorsound.nl

5632 RL Eindhoven

Dialog Church Sound ... van het goede het beste!

Grote- of Andreaskerk in Hattem

Een **goede verstaanbaarheid** in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluids-installaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerktelefoon.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. **Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.**

schaapsound

Kaartenmakerstraat 18
2984 CB **Ridderkerk**
0180-41 46 00

Baileystraat 2a,
8013 RV **Zwolle**
038-785 19 77

Solvayweg 12A
6049 CP **Roermond-Herten**
0475-82 02 01

www.schaapsound.nl
info@schaapsound.nl

Efficiënt betalen? SKG!

Gemeenten en kerken die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winstoogmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer.

Want ons motto is: *Geld van de kerk voor de kerk!*

www.skggouda.nl

COLLECTIEVE ZORGVERZEKERING

Ontvang 10% korting op de basiszekering
én 10% korting op aanvullende verzekeringen.

De VKB biedt samen met Marsh en Mercer een ruim pakket aan collectieve verzekeringen aan VKB-leden. Naast schadeverzekeringen, zoals aansprakelijkheid, ongevallen en rechtsbijstand, is nu ook een aantrekkelijke collectieve zorgverzekering beschikbaar.

Deze collectiviteit is er niet alleen voor predikanten, kosters en andere medewerkers van gemeenten maar ook voor vrijwilligers en personen die werkzaam zijn bij (regionale) organen die verbonden zijn aan de Protestantse kerk in Nederland.

Als de verzekering wordt afgesloten bij Turien & Co ontvangt de verzekerde 10% korting op zowel de basisverzekering als de aanvullende verzekeringen! Daarnaast is het met 'Mijn Online Polismap' heel eenvoudig om online wijzigingen in te voeren, declaraties in te dienen en voorwaarden en dekkingsoverzichten te downloaden.

VERZEKERING AFSLUITEN?

Ga naar www.vkb-verzekeringen.nl om de verzekering eenvoudig online af te sluiten. Onder het kopje 'Zorgverzekering' staat alle benodigde informatie en het online aanvraagformulier.

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
Drs. C. de Raadt, Bodegraven, vice-voorzitter
H. Jonkvorst, Woudenberg, secretaris
W.G. Roseboom, Nieuwegein, 2e secretaris-penningmeester
Ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, Leiden, penningmeester
mevr. E.J. Steensma-Dijk, Buitenpost, lid
M.G.R. Barendrecht, Maassluis, lid
Prof. ir. M.J.L. Tiernego, Breda, lid
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid.

Ereleden

D.G. Bijl, Th.L. van Hazel en
drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma,
H.L. Roth en R.M. Belder, eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
3311 KS Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 24,- per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 22,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 20,- per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 27,- per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW. ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

Roto Smeets Grafiservices

Oplage

7.000 ex.
© januari 2013

Foto omslag

Toren van de protestantse kerk van Veere.

INHOUD

6 April 2013: VKB-congres!	7, 25
Actualiteiten uit het hoofdbestuur	8
Nieuws uit de provincies	11, 21, 26
Overlegplatform SBKG-en bijeen	14
De orgelbank	15
Nieuw kerkelijk centrum Ede	15
Met Kerkbalans het jaar rond	16
Leegloop kerken vraagt actieve rol gemeente	16
Kleine synode stelt quotum 2013 vast	16
In memoriam dr. Regnerus Steensma	17
Kalender voor kerkrentmeesters	18
Friese hulp bij opzet kerkenstichting	19
Bevingen bedreigen oude Groninger kerken	19
Laatste rustplaats kost gemeenten € 52 miljoen	23
Selectie adviesbureaus verwarming en binnenklimaat in kerkgebouwen	24
Minimumloon per 1 januari 2013 omhoog	24
Hervormde gemeente Nieuw-Stadskanaal 150 jaar	24
SEPA en de kerkrentmeester	25
Orgel Grote kerk Monster gerestaureerd	28
De ontwikkelingen rondom de kerkmuzikale praktijk (2)	29
Onderscheidingen van de VKB	31
Kerk wordt eerste Memorarium	32
Statenbijbel Oosterzee naar Friezenkerk Rome	32
Restauratie Bovenkerk Kampen gaat verder	32

Voorzitterskolom

Mr. Peter A. de Lange

6 april 2013: VKB-congres!

Dit jaar zijn we opnieuw in het Nieuwegein Business Centre voor het jaarlijkse congres van de Vereniging. Thematisch is de cirkel rond. In 2007/2008 zijn we de themajaren begonnen met "gebouwen", en ook in 2013 is dit weer ons thema. Als u de publicatie "Passie voor kerken" in de hand neemt, kunt u aan de inhoudsopgave al zien hoe gevarieerd het onderwerp destijds is ingevuld. De bundel van de VKB uit 2008 gaat niet alleen over (monumentale) kerkgebouwen, maar vraagt ook aandacht voor onderwerpen als het orgel, kerkelijke begraafplaatsen, kerktorens en roerend religieus erfgoed. Ook in april zal er een gevarieerd programma zijn.

Boven het programma staat de titel: **'Meer dan steen'** — over beleid en beheer van kerkgebouwen. Het is in 2012 prima bevallen om voor de hoofdinleidingen iemand van buiten de kerk te vragen en iemand vanuit de kerkelijke wereld. In april zal prof. dr. Herman Pleij — emeritus hoogleraar Historische Nederlandse Letterkunde — ons van buiten de spiegel voorhouden. Bekend met literatuur, de middeleeuwen en schrijvend en sprekend over cultuurhistorische onderwerpen, is hij bij uitstek geschikt om ons met andere ogen naar hout en steen te laten kijken.

Drs. Piet de Jong kan ons als emeritus predikant — en met zijn ervaring als lid van de synode — meenemen in zijn beelden vanuit de kerk. Als predikant was hij recent nog werkzaam in de jonge en actieve christelijke gemeenschap in de monumentale Pelgrimvaderskerk in Rotterdam-Delfshaven.

In de middaguren zijn er workshops in twee series. Anders dan in voorgaande jaren zijn het niet twee identieke series, maar we willen kijken naar belangstel-

ling per onderwerp en we bieden ook externe partijen de mogelijkheid om een workshop in te vullen. Naast workshops op het gebied van gebouwen, zullen ook de andere beleidsvelden aan bod komen. Arbeidsvoorwaarden, risicomangement en duurzaamheid zijn onderwerpen die u kunt verwachten naast zaken als BRIM/SIM, orgels, kerkelijke begraafplaatsen en roerend religieus erfgoed.

Onderlinge ontmoeting en beursbezoek zijn onlosmakelijke elementen van het VKB-congres. Andere kerkrentmeesters ontmoeten uit de eigen streek en uit alle hoeken van Nederland is buitengewoon interessant en leerzaam. Dezelfde vragen, dezelfde thema's raken ons allemaal. Niet alleen collega-kerkrentmeesters, maar ook de deskundige expositanten kunnen antwoorden geven op vragen en diensten leveren voor het kerkrentmeesterlijk beheer. We leven in de tijd van de digitale netwerken, met alle mogelijkheden die daarbij horen, maar regelmatig moet je elkaar ook gewoon in de ogen kunnen kijken. Ontmoeting is een belangrijke functie van een vereniging.

We hebben nog enkele potjes op het vuur voor verdere uitwerking. In de aanloop naar het congres zult u nog vaker van ons horen.

Het beleidsveld "gebouwen" is actueel. In 2008 viel ons themajaar samen met het Jaar van het Religieus Erfgoed. Ook anno 2013 is er debat over kerkgebouwen. In "Met Hart en Ziel" — beleidsplan 2013 — 2016 voor de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland, staan kerkgebouwen hoog genoteerd onder het beleidsthema "Ontzorgen van gemeenten".

Voldoende redenen om vanuit uw college met meerdere personen een dag naar Nieuwegein te gaan op 6 april a.s.!

Tafel(s) - Stoelen - Kapstokken voor uw kerkzaal of bijgebouw ?

Kijk voor modellen en prijzen: www.kantinemeubilering.nl

Komt u bij ons kijken?
of komen wij naar U toe?
Tel. 0183-50 50 85

Actualiteiten uit het hoofdbestuur

H. Jonkvorst

Beleidsplanning

Op zaterdag 1 december jl. kwam het hoofdbestuur voor het laatst in 2012 in vergadering bijeen, waarbij weer veel zaken de revue passeerden. Een belangrijk gespreksonderwerp vormde het agendapunt over beleidsplanning waarbij een plenaire discussie werd gevoerd over het Beleidskader 2013-2017 van de VKB.

De voorzitter introduceert dit onderwerp waarbij hij wijst op nieuwe ontwikkelingen in de maatschappij, in de kerk en derhalve ook in de VKB. De kerkrentmeesterlijke beheersthema's staan in de actualiteit en de interesse van de zijde van kerkrentmeesters hiervoor is enorm groot. Dat bleek de afgelopen vier weken toen in alle afdelingen regiobijeenkomsten werden belegd waarbij totaal zo'n 1.000 kerkrentmeesters bijeen kwamen. Het Beleidskader 2013-2017 is geen eindpunt, want de cyclus van planvorming, uitvoering, evaluatie en bijstelling blijft doorlopen. Het voorliggende beleidskader zal werkende weg in 2013 concretere vorm moeten krijgen in een beleidsplan per 1 januari 2014 en in nader uit te werken jaarplannen en/of deelplannen.

Er wordt op gewezen dat de VKB invloedrijk wil zijn, zowel binnen als buiten de kerk. Om dat te kunnen zijn moet de VKB o.m. over erkende deskundigheid beschikken. Daarvoor is het noodzakelijk dat er sprake is van alertheid bij vacatures in het bestuur ten aanzien van de juiste competenties, het verkrijgen en onderhouden van de juiste contacten en van samenwerking binnen en buiten de kerk. Met name ook de provinciale afdelingen kunnen hierbij een belangrijke rol vervullen, want zij zorgen er voor dat er mogelijkheden zijn voor ontmoeting met en uitwisseling van ervaringen tussen de leden van de VKB. Omdat zij niet de enigen zijn die actief zijn in het betreffende werkgebied, moet er volgens het model 'klavertje vier' worden samengewerkt tussen:

- het bestuur van de provinciale afdeling;
- het bestuur van de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG);
- het Regionale College voor de Behandeling van Beheerszaken (RCBB); en
- de gemeenteadviseur Kerkbeheer.

Vervolgens geeft de voorzitter de nota in discussie. Het hoofdbestuur kan zich in hoofdlijnen heel goed vinden in dit beleidskader, maar vindt dat op een aantal onderdelen de reactie van beleidsvoorbereidende commissies, zoals die voor Gebouwen en Monumenten, van belang is. De afspraak wordt gemaakt dat iedere beleidsvoorbereidende commissie in de gelegenheid wordt gesteld op dit Beleidskader 2013-2017 een reactie te geven. Het bestuur besluit het Beleidskader 2013-2017 voorlopig vast te stellen, met de aantekening dat de reacties van de beleidsvoorbereidende commissies hierin worden meegenomen.

Vacatures

In 2013 zijn periodiek aftredend de heren ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, ir. D. Hoogendoorn, H. Jonkvorst, mr. A. Rigters, D. de Vries AA en drs. K. van de Wetering. De aftredende hoofdbestuurleden stellen zich voor een nieuwe periode beschikbaar. Het hoofdbestuur besluit de algemene vergadering van 6 april 2013 voor te stellen deze leden voor een nieuwe periode te herbenoemen.

Met betrekking tot de vacatures die in het bestuur van de afdeling Noord-Holland aanwezig zijn, besluit het hoofdbestuur begin 2013 enkele personen te benaderen, zodat deze afdeling weer een operationeel bestuur krijgt en er weer een afvaardiging vanuit Noord-Holland in het hoofdbestuur kan komen.

SLOOFF - ORGELBOUW
www.sloofforgelbouw.nl

Luijtenstraat 17
2941 CE Lekkerkerk

Tel.: 0180—68 15 62
e-mail: info@sloofforgelbouw.nl

Nieuwbouw
Restauratie
Stemmen en
Onderhoud

De kracht in vellen offset.

Roto Smeets

Roto Smeets GrafiServices

Een bedrijf dat vecht voor de successen van zijn klanten. Of het nu gaat om vellen offset, pre-media, nabewerking, pre-distributie of distributie... Superstrong, sharp, safe & fast.

T 030 - 282 28 22
T 040 - 250 50 00
www.rsgrafiservices.nl

GrafiServices

Voorzitter mr. Peter A. de Lange en secretaris H. Jonkvorst bespreken nog enkele zaken.

Provinciale afdelingen

De voorzitter memoreert het overlijden van de heer J. van Wijlick, bestuurslid van de afdeling Gelderland, die nog aan de beraadslagingen tijdens de bijeenkomst van hoofdbestuur en delegaties van de afdelingsbesturen van 6 oktober 2012 deelnam en enkele dagen daarna is overleden.

Hierna worden de vertegenwoordigers van de provinciale afdelingen in de gelegenheid gesteld hun activiteiten van dit najaar te noemen.

Drenthe: twee regiobijeenkomsten belegd, waar ds. W.B. Beekman een inleiding hield over "Leve de Dorpskerk" en de heer J. Runherd het onderwerp "Hand aan de ploeg" besprak. Aantal aanwezigen: 80.

Friesland: vier regiobijeenkomsten met o.a. als onderwerp de werkwijze van het RCBB. De bijeenkomsten werden bezocht door 152 personen, vertegenwoordigende 91 gemeenten.

Gelderland: één regiobijeenkomst in Rheden die door circa 100 personen werd bijgewoond en waar ir. D. Hoogendoorn een inleiding hield over de keuze van het kerkgebouw, terwijl de heer K. Broeder sprak over het BRIM 2013. De ledenvergadering 2013 wordt op 2 maart gehouden. Inleider is ds. W.B. Beekman.

Groningen: drie regiobijeenkomsten waar 180 personen bijeen waren. Over het onderwerp "Het financiële beheer van onze gemeenten" hield de heer W. Huisman van het RCBB een inleiding.

Noord-Holland: vijf regiobijeenkomsten over de plaatselijke geldwerving, communicatie (de heren D.G. Bijl, E. Fokkema en ds. E. van Rijssen) en de dienstverlening en betekenis van de VKB door voorzitter en secretaris van het hoofdbestuur van de VKB. Aantal aanwezigen: circa 110 personen.

Noord-Brabant-West: twee regiobijeenkomsten over het onderwerp "De archieven", die door de heer H. van Engen werden verzorgd. Aantal aanwezigen: 60 personen.

Oost-Noord-Brabant en Limburg. Jaarvergadering die door circa 25 personen werd bezocht, waarbij gesproken werd over het onderwerp "Samenwerking vanuit

kerkrentmeesterlijk perspectief". Inleiders: mevr. drs. A. de Vos en de heer F. Groenleer.

Overijssel-Flevoland: belegde na verschillende jaren weer een najaarsbijeenkomst in Rijssen, waarbij 20 kerkrentmeesters aanwezig waren.

Utrecht: drie regiobijeenkomsten, waarbij mr. A. Rigters een inleiding hield over de kerkorde en de positie van het college van kerkrentmeesters. Voorts waren er korte inleidingen van de SBKG van Utrecht (de heren R. Krol en J. Overeem) en het RCBB van Utrecht (de heer B. Noppers). Aantal aanwezigen: 80 personen. De ledenvergadering 2013 is op 4 maart, waar ds. W.B. Beekman een inleiding verzorgt.

Zeeland: vier regiobijeenkomsten over o.m. plaatselijke geldwerving (inleiders: C. van den Berg, H. Lubberts en ds. E. van Rijssen). Aantal aanwezigen: circa 105 personen.

Zuid-Holland: twee regiobijeenkomsten over o.a. meerjarenbegroting (G. Oosterwijk), opstellen notariële akten lijfrente (mr. C.N. Schuring) en het BRIM 2013 (J.P. van Bennekom). Aantal aanwezigen: 140 personen.

Organisatie

a. VKB-Congres

Het VKB-Congres dat in 2013 in het teken van "Gebouwen" zal staan, wordt gehouden op 6 april in NBC te Nieuwegein, waarbij prof. dr. H. Pleij, emeritus hoogleraar Historische Nederlandse Letterkunde, de hoofdinleiding zal verzorgen. Het onderwerp die dag is "Meer dan steen — over beleid en beheer van kerkgebouwen". Het wordt een zeer aantrekkelijk programma dat het voor kerkrentmeesters de moeite waard maakt om op deze dag naar Nieuwegein af te reizen. Er wordt naar gestreefd een congresspecial samen te stellen die in een van de edities van "Kerkbeheer" wordt opgenomen.

b. Begroting 2013

De penningmeester geeft een korte toelichting op de begroting 2013 die sluitend is nadat enkele tarieven (abonnementsgeld en advertentietarieven) iets worden aangepast en wanneer de contributie wordt herzien. Het hoofdbestuur besluit de begroting 2013 vast te stellen en de algemene vergadering van 6 april 2013 voor te stellen de contributie te verhogen.

c. Uitkomsten enquête Kansen voor Kerken

Deze zomer heeft de VKB onder haar leden een enquête gehouden over de ontwikkelingen in de plaatselijke gemeenten (zoals krimp van het ledental, afnemende bestuurskracht, niet sluitende begrotingen en rekeningen). De enquête levert waardevol en actueel materiaal op. Het voornemen is om in één van de komende nummers van "Kerkbeheer" aandacht aan dit onderzoek te besteden, terwijl ook in de jaarrede van de voorzitter op het komende VKB-congres hieraan ruimschoots aandacht zal worden besteed. Vervolgens is het streven om in mei 2013 een minisymposium over het onderwerp "Kansen voor kerken" te organiseren.

d. De VKB en haar omgeving

Uit de veelvuldige contacten met de leden blijkt dat, als gevolg van een snel wisselende achterban, een aantal

kerkrentmeesters vaak niet weet waarvoor men bij de VKB terecht kan. Maar ook voor de externe contacten is het gewenst te laten zien wat de VKB voor de Kerk en de Samenleving kan betekenen. Daarom zal de VKB een goed uitgevoerd visitekaartje laten maken waarop de inhoud van haar werk duidelijk wordt gemaakt en dat vervolgens o.m. op de website wordt geplaatst. Bovendien zullen hiervan ook flyers worden gemaakt die op tal van locaties (o.a. bij gemeentebesturen, provinciaal bestuur, rijksdiensten e.d.) zullen worden gedistribueerd. De vormgeving zal de uitstraling hebben van het werkbied van de kerkrentmeesters en daarmee dat van de VKB, namelijk: Mensen, Gebouwen, Geld en Organisatie.

Overige zaken

Voorts neemt het hoofdbestuur kennis van een aantal vergaderverslagen van beleidsvoorbereidende commissies. Daarbij is ook gevoegd een cijfermatig overzicht van de gehouden enquête over afstoting van kerkgebouwen. De afspraak wordt gemaakt dat de Commissie Gebouwen en Monumenten hierover een artikel zal schrijven voor "Kerkbeheer".

Het hoofdbestuur is het niet eens met het idee van de Dienstenorganisatie van de PKN om gemeenten die met hun kerkgebouw omhoog zitten daarvan te ontlasten door deze kerkgebouwen tegen een symbolisch bedrag aan een stichting over te dragen, zoals op pagina 390 van "Kerkbeheer" van november 2012 door de heer H. Feenstra is gesteld. Het hoofdbestuur zal een eigen visie ontwikkelen die vervolgens wordt besproken en zal

worden gepubliceerd. Ook zal daarbij het roerend religieus erfgoed worden betrokken.

Tenslotte zal de Commissie Mensen van de VKB nagaan of, naast de periodieke publicaties en berichtgeving over bedrijfshulpverleners (BHV-ers) waarmee ook de kerkelijke gemeenten te maken hebben, de VKB een betekenisvolle rol kan vervullen bij het opzetten van cursussen voor BHV-ers.

De volgende vergadering van het hoofdbestuur is op 16 februari a.s.

De heer Jonkvorst is secretaris van het hoofdbestuur van de VKB.

Geels Consultancy & Training

Beleggingsadviseur/vermogensbeheerder met jarenlange praktijkervaring adviseert en begeleidt kerkenoetschappen met betrekking tot beleggingsportefeuilles.

Laat uw portefeuille kritisch analyseren door een professional. Aandachtspunten: (verwacht) rendement, portefeuille-inhoud en daarbij behorende risico's en kosten.

Ook omtrent vast te stellen beleid met betrekking tot de beleggingsportefeuille.

Neem vrijblijvend contact op voor een afspraak: M.H.L. Geels via 0318-592772 of 06-55388111.

Adviesbureau Kerkfusies

Notarieel jurist met veel ervaring, adviseert en begeleidt plaatselijke kerken in het notariële traject van vereniging (fusie) tot en met de notariële akte.

Info: mr. M.J. van Vliet-de Vos,
T: 071-5210272, 0625 020 352,
E: info@advieskerkfusies.nl,
www.advieskerkfusies.nl

GRATIS PROEFDruk
kerkblad & liturgie

KERKELIJKDRUKWERK

KERKELIJKDRUKWERK.NL
LEVERINGEN BINNEN 24 UUR!

VOOR DE PRODUCTIE VAN UW:
kerkblad, liturgie, gemeentegids, flyers, folder, poster, visitekaartje, boekenlegger, wenskaart en rolbanier.

BEGRAAFPLAATSDIENSTEN

- Ontwerp
- Advies
- Aanleg

Verhagen
Kaatsheuvel

☎ 0416 273428

www.verhagenkaatsheuvel.nl

- Grafdelven
- Opgravingen
- Onderhoud

12120

Nieuws uit de provincies

R.M. Belder

Het bestuur van de afdeling Friesland belegde in het afgelopen najaar een viertal regiobijeenkomsten, waar vanuit het RCBB (Regionaal College voor de Behandeling van Beheerszaken) Friesland een inleiding werd verzorgd over het nut en de noodzaak van een RCBB ten dienste van de kerkelijke gemeenten. Onderstaande samenvatting betreft de bijeenkomst van 8 november 2012 te Joure, waar 32 kerkrentmeesters bijeen waren die 21 gemeenten vertegenwoordigen. Ook de bijeenkomsten in Drachten, Dokkum en Franeker waren goed bezocht.

H. de Koe.

Zorg om gemeenten

De voorzitter van de afdeling, de heer H. de Koe, opent de bijeenkomst met een Bijbellesing uit Psalm 119 en gaat vervolgens voor in gebed. Hij heet de aanwezigen welkom en spreekt een bijzonder woord van welkom toe tot het erelid van de afdeling Friesland, de heer A. Tiemersma. Hierna staat hij stil bij een aantal actuele zaken, zoals een afnemende ledental, het afstoten van kerkgebouwen en als gevolg daarvan de steeds moeilijker wordende financiële situatie in onze

kerkelijke gemeenten waarvan de kerkrentmeesters behoorlijk last hebben.

Hierna geeft hij het woord aan de heer H. de Groot, voorzitter van het RCBB Friesland, die een inleiding houdt over de betekenis van het toezien (voormalig toezicht). Dat betreft:

- toezien op vermogensrechtelijke aangelegenheden;
- rechtshandelingen en aansprakelijkheid; en
- ANBI-status.

De heer De Groot wijst er op dat de taken van het RCBB in de artikelen 22 en 23 van ordinantie 11 beschreven zijn. Dat toezien heeft betrekking o.m. op de begroting en rekening, voorafgaande toestemming bij bepaalde beheersdaden, voorafgaand advies bij gemeentevorming, bemiddeling bij conflicten, behandelen van bezwaren en advies en ondersteuning aan gemeenten waarbij de gemeenteadviseur kerkbeheer een grote rol speelt. Hij noemt de termijnen voor het inzenden van de begroting (vóór 15 december) en de rekening (vóór 15 juni) en roept de kerkrentmeesters op om wegens de gewenste uniformiteit van de stukken uitsluitend gebruik te maken van een (Excel) model dat te downloaden is via de website www.pkn.nl.

Voorafgaande toestemming

Voor een beperkt aantal vermogensrechtelijke handelingen van een college van kerkrentmeesters is voorafgaande toestemming nodig bij zaken als:

- Het beroepen van een predikant, waarbij de kerkenraad het RCBB een verklaring (solvabiliteitsverklaring) vraagt waaruit blijkt dat de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.
- Het aanbrengen van ingrijpende wijzigingen in of aan monumentale kerkgebouwen of orgels,

evenals het verkopen van dergelijke voorwerpen.

- Sluiten van een overeenkomst met financiële gevolgen met een lid van een plaatselijk college of kerkenraad alsmede met personen die in dienst staan van de gemeente.
- Het beschikbaar stellen van diaconale gelden voor niet-diaconaal werk; en
- Het oprichten van of deelnemen aan een stichting.

Ten aanzien van het laatste adviseert de heer De Groot dat wanneer er een plaatselijke stichting wordt gevormd voor de instandhouding van het kerkgebouw, het de voorkeur kan hebben te kiezen voor een algemene stichting in plaats van de kerkelijke stichting.

In gevallen waarin de jaarstukken (begroting en rekening) niet zijn ingezonden kan het RCBB, met instemming van het breed moderamen van de classicale vergadering, besluiten dat het college van kerkrentmeesters, onder met redenen omklede mededeling aan de kerkenraad, eerst na voorafgaande toestemming van het RCBB, bevoegd is tot:

- Handelingen zoals kopen, verkopen, verhuren, verpachten of vervreemden van o.a. onroerende goederen, evenals het verbouwen, restaureren of afbreken van een gebouw of orgel.
- Het aangaan van een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd.
- Verstrekken of aangaan van geldleningen.
- Aangaan van verplichtingen buiten de begroting.
- Aanvaarden van erfstellingen of schenkingen onder last of voorwaarde; en
- Het voeren van processen en het aangaan van overeenkomsten om geschillen op een andere wijze op te lossen. ►

De regijbijeekkomst in Joure.

De heer De Groot deelt mee dat het RCBB hiertoe kan besluiten indien het van oordeel is dat het overleg dat met de gemeente gevoerd is niet heeft geleid tot een verantwoorde begroting of rekening van de gemeente. Dit z.g. verscherpte toezicht is nodig omdat het voor de gemeenten belangrijk is de geldstromen in de kerkelijke gemeente in beeld te houden. Het gaat er om dat op een juiste en verantwoorde wijze wordt omgegaan met het bezit (landerijen, e.d.) van de gemeente en dat alleen het vruchtgebruik wordt aangewend voor de exploitatie en dat potverteren wordt voorkomen.

Rechtspersoonlijkheid en aansprakelijkheid

Volgens ordinantie 11-5 van de kerkorde bezitten zowel de gemeente als de diaconie rechtspersoonlijkheid. In vermogensrechtelijke zaken van niet-diaconale aard wordt de gemeente vertegenwoordigd door de voorzitter en secretaris van het college van kerkrentmeesters tezamen. In vermogensrechtelijke aangelegenheden van diaconale aard wordt de gemeente vertegenwoordigd door de diaconie, i.c. de voorzitter en de secretaris van het college van diakenen tezamen. In alle andere aangelegenheden wordt de gemeente vertegenwoordigd door de preses en de scriba van de kerkenraad tezamen.

De heer De Groot licht toe dat in gevallen waarin voor het verrichten van een rechtshandeling geen toestemming van het RCBB vereist,

het RCBB desgevraagd, bijvoorbeeld ten behoeve van een notaris, een verklaring afgeeft dat het college van kerkrentmeesters van het RCBB geen toestemming nodig heeft voor het verrichten van de betreffende rechtshandeling. In tegenstelling tot de voormalige regelgeving in de Nederlandse Hervormde Kerk, is een gemeente, en dat geldt ook voor een diaconie, binnen een door het RCBB als verantwoord aanvaarde begroting, vrij om te handelen. Dat geldt niet in die gevallen waarop het eerder genoemde verscherpte toezicht van toepassing is.

Verder noemt de heer De Groot enkele voorbeelden waarbij het college van kerkrentmeesters als collectief aansprakelijk kan worden gesteld.

ANBI-status

De heer De Groot herinnert er aan dat tussen Protestantse Kerk in Nederland en de Belastingdienst afspraken in een convenant zijn vastgelegd naar aanleiding van de verscherping van het toezicht ten aanzien van Algemeen Nut beogende Instellingen. Met het oog op meer transparantie en daardoor betere controleerbaarheid van ANBI's wil de Belastingdienst zicht blijven houden op de geldstromen binnen de ANBI's. De Kerk en al haar onderdelen (zoals de plaatselijke gemeente en de diaconie) zijn als ANBI aangemerkt. Alleen giften aan door de Belastingdienst als ANBI aangemerkte instellingen zijn aftrekbaar in de belastingaangiften van personen die deze giften doen.

Daarom is het hebben en behouden van deze ANBI-status voor de gemeenten van cruciale betekenis in het kader van de geldwerving. Indien een gemeente bepaalde afspraken die in het convenant staan niet nakomt, kan de Belastingdienst de ANBI-status intrekken waardoor giften van gemeenteleden niet meer fiscaal aftrekbaar zijn.

Eén van de voorwaarden in het met de Belastingdienst gesloten convenant is het uitoefenen van toezicht (dus mede namens de Belastingdienst) op het financieel beleid en de geldstromen in de gemeente. De heer De Groot wijst erop dat dit toezicht in de Protestantse Kerk in Nederland geheel geregeld is in de kerkorde. Het RCBB zal er op toezien dat de afspraak met de Belastingdienst in het kader van de ANBI wordt nageleefd, want de kerk en haar onderdelen kunnen het zich niet veroorloven dat deze ANBI-status wordt ingetrokken, aldus de heer De Groot.

Inschakeling certificerend accountant

Hierna vindt een geanimeerde gedachtewisseling plaats, waarbij ook ingegaan wordt op een notitie van het RCBB over de inschakeling van een certificerend accountant (een RA of AA-kantoor). Rekening houdend met de omvang van de geldstromen en risico's stelt het RCBB van Friesland voor een controleverklaring te vragen bij plaatselijke gemeenten die in beginsel voldoen aan de volgende criteria:

- 3 fte. of meer predikantsplaats

en/of kerkelijk werkers (geldt vrijwel alleen voor gemeenten met een kerkelijk bureau).

- Een (geconsolideerd) vermogen groter dan € 2.500.000 (waarbij rekening wordt gehouden met de actuele WOZ-waarde van het onroerend goed en de waarde van monumentale kerkgebouwen daarbij buiten beschouwing blijft).

Indien de gemeente niet valt onder één van deze criteria dan kan volstaan worden met een beoordelingsverklaring van een certificerend accountant of een controleverslag van twee onafhankelijke deskundigen.

De voorkeur van één van de aanwezigen, die grote twijfels heeft over de toegevoegde waarde van een accountantsverklaring, gaat sterk uit naar een controleverslag van twee deskundigen, mits er een duidelijke controlelijst ter beschikking wordt gesteld.

J. Jongmsma, directeur SBKG Friesland.

SBKG Friesland

Na de gedachtewisseling krijgt de heer J. Jongmsma, directeur van de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen van Friesland, het woord. De heer Jongmsma attendeert de aanwezigen erop dat wanneer men over een gemeentelijk monument beschikt, het de moeite waard kan zijn zich tot de gemeente te wenden voor een bescheiden subsidie. Voor wat de rijksmonumenten betreft, wijst hij op de nieuwe situatie van het BRIM (Besluit Rijkssubsiëring Instandhouding Monumenten) die per 1 januari 2013 ingaat. De basis voor de maximale subsidiabele kosten vormt de

Erelid van het bestuur van de afdeling Friesland, de heer A. Tiemersma, in gesprek met de vice-voorzitter van het afdelingsbestuur, de heer D. de Vries AA.

herbouwwaarde. Belangrijk is dat deze herbouwwaarde op reële basis is vastgesteld. Dat betekent dat de taxaties op orde moeten zijn. Tenslotte noemt de heer Jongmsma, in het kader van het oprichten van stichtingen, de mogelijkheid om in het eigen dorp een "Stichting Vrienden van de ..... kerk" op te richten. De praktijk wijst uit dat vele dorpelingen zich hiervoor aanmelden, waardoor er op jaarbasis enkele duizenden euro's aan donatiebijdragen binnenkomt. Dat betekent een aanzienlijke lastenverlichting voor de gemeenten, aldus de heer Jongmsma.

Overige mededelingen

Tenslotte krijgt de vice-voorzitter van het afdelingsbestuur, de heer D. de Vries AA, tevens lid van het hoofdbestuur van de VKB, het woord. Over wat in de afgelopen maanden in het hoofdbestuur aan de orde is geweest, verwijst hij naar publicaties in het maandblad "Kerkbeheer".

Hij noemt de noodzaak om te komen tot een nieuw beheermodel. Tijdens het in maart 2010 gehouden symposium 'Kansen voor Kerken' presenteerde de VKB daarover een interessante brochure waarin allerlei belangrijke uitspraken van verschillende leidinggevenden in de Kerken vermeld staan. Maar de indruk is dat hiermee niets of althans veel te weinig gedaan wordt. De VKB heeft in dit verband dit jaar een onder-

zoek ingesteld naar de plaatselijke ontwikkelingen in de gemeenten, waarvan de resultaten nog niet definitief bekend zijn. Op basis van de voorlopige resultaten mag evenwel geconstateerd worden dat de urgentie groot is en dat er nadrukkelijk actie moet worden ondernomen over de vraag hoe de Kerk anno 2020 (of zelfs eerder) zal moeten functioneren.

Verder noemt de heer De Vries de mogelijkheden die bij herbestemming van kerkgebouwen vanuit de provincie Friesland in het kader van het Deltaplan Fryske Tsjerken worden geboden. Per kerk wordt maximaal € 5.000 verstrekt om gemeenten te begeleiden bij deze herbestemming. Op 8 oktober heeft het afdelingsbestuur gesproken met het bestuur van het RCBB van Friesland over de financiën van de plaatselijke gemeenten die soms zorgwekkend zijn.

Voorts deelt de heer De Vries mee dat de Raad van Commissarissen en de Ledenraad van Donatus (van deze laatste raad maakt hij deel uit) besloten heeft een premiereductie van 40 pct. aan haar verzekerden te verlenen.

Na het voorlezen van een gedicht, dat gebaseerd is op Matheus 13 vers 3-8, sluit hij deze regiobijeenkomst te Joure.

Sinds er Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen vanuit de provinciale afdelingen van de VKB zijn opgericht, vindt er tweemaal per jaar (in voor- en najaar) onder leiding van het hoofdbestuur van de VKB een overleg plaats. Tijdens dit overleg (OVO) worden alle actuele zaken rondom wet- en regelgeving, die o.m. gebouwen en monumenten betreffen, besproken en toegelicht door mr. J. Broekhuizen, secretaris van de Commissie Kerkelijke gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO-K). Op 6 november 2012 kwam het OVO in Nijkerk bijeen, waarbij ir. G.J. Luijendijk van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) een uitgebreide toelichting gaf op de nieuwe BRIM 2013. Het overleg staat onder leiding van ir. D. Hoogendoorn, lid van het hoofdbestuur van de VKB.

BRIM en SIM

De heer Luijendijk geeft een korte terugblik op de BRIM (Besluit Rijkssubsidiering Instandhouding Monumenten) zoals die in 2006 in werking is getreden en waarvan de evaluatie in 2011 plaatsvond. Daarbij kwam vast te staan dat de BRIM goed werkt, maar dat als nadelen te hoge administratieve lastendruk en te lage subsidies werden geconstateerd. In 2011 is een wijziging ingevoerd, waarbij o.m. het subsidiepercentage werd verhoogd, terwijl 2012 als een overgangsjaar wordt gezien. Van het lotingsysteem wordt afgezien en er is voorrang voor de herindieners van 2006 en degenen die in 2011 hun aanvraag niet gehonoreerd kregen. Op 19 september 2012 is de nieuwe BRIM 2013 ingegaan, met daarin gekoppeld een Subsidieregeling instandhouding monumenten (SIM).

De nieuwe regeling biedt meer zekerheid op subsidie, met maatwerk, maar betekent wel een versoering, want het subsidiepercentage wordt naar 50 pct. verlaagd. Maar er is meer voorspelbaarheid in het verkrijgen van subsidie. Nieuw is verder dat kerkbesturen een verklaring van bestending gebruik voor een periode van 6 jaar bij hun aanvraag moeten indienen. Het meerjaren onderhoudsplan wordt gehandhaafd.

Het meer maatwerk houdt in dat er voor de berekening van de maximaal subsidiabele kosten een formule is gevonden van 0,5 procent van de herbouwwaarde van het betreffende monument. Voor sober onderhoud zou dit voldoende moeten zijn, maar het is zeer de vraag of dit in de praktijk zo is. De herbouwwaarde is die zoals die door de verzekeringsmaatschappijen is geaccepteerd. Voor een kerkgebouw met een herbouwwaarde van b.v. € 1.500.000 bedragen de maximaal subsidiabele kosten: € 1.500.000 x 0,5 x 6 (jaar) is € 45.000; 50 pct. daarvan is € 22.500 voor 6 jaar ofwel per jaar € 3.750.

Geen loting meer

De heer Luijendijk wijst er op dat voor subsidieverlening jaarlijks beschikbaar is: € 800.000 beschermde archeologische monumenten; € 5 miljoen voor groene monumenten (parken en begraafplaatsen) en € 42,7 miljoen voor overige monumenten. De aanvraag voor subsidie wordt ingediend van 1 februari tot en met 31 maart in het jaar voorafgaand aan de periode waarvoor onderhoudssubsidie gevraagd wordt. Er wordt voor 1 september op deze aanvragen beslist. Er wordt geen loting meer toegepast. Voorrang hebben beschermde monumenten die onder het werelderfgoed vallen en monumenten die bij professionele organisaties in eigendom zijn.

De heer Luijendijk deelt mee dat binnenkort een begrotingsmodel 2013 en een aangepast aanvraagformulier beschikbaar komen. Hij realiseert zich dat de nieuwe regeling financieel gezien voor de kerken geen verbetering is omdat men ook zelf 50 pct. van de kosten bijeen moet brengen. Maar rekening houdend met de huidige financiële omstandigheden waarin ons land verkeert, ziet het er de komende jaren niet naar uit dat de subsidie wordt verhoogd. Tenslotte wijst hij er nog op dat het alleen zinvol is een subsidieaanvraag in te dienen, die realistisch en uitvoerbaar is.

Tevoren waren de SBKG-en in de gelegenheid gesteld om vragen over de nieuwe regeling aan de heer Luijendijk voor te leggen. Van die mogelijkheid werd goed gebruik gemaakt met als gevolg dat hij veel tijd aan de beantwoording daarvan moest besteden. Hij zegde toe de vragen en de antwoorden binnenkort in een bestand te zullen aanleveren dat aan de SBKG-en wordt aangeboden, terwijl dit eveneens op de website van de VKB zal worden geplaatst.

De secretaris van de SBKG Groningen-Drenthe deelt mee dat er binnenkort in Staphorst een bijeenkomst plaats vindt met vertegenwoordigers van de SBKG-en van Friesland, Groningen-Drenthe, Overijssel-Flevoland, Gelderland en Utrecht om na te gaan hoe men elkaar kan versterken.

Restauratieregeling provincies

Verwezen wordt naar het convenant dat dit voorjaar inzake restauratiesubsidies door het Ministerie van OC&W en het IPO (Inter Provinciaal Overleg) tot stand is gekomen. SBKG-en werd verzocht na te vragen welke invulling hun provincie aan het geld gaat geven. De reacties zijn soms divers. Groningen heeft de indruk dat kerken die voor de eredienst gebruikt worden, niet kansloos zijn. De provincie Drenthe gaat uit van herbestemming, terwijl in Friesland het geld deels naar

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden. Geïnteresseerden kunnen specifieke informatie over de aangeboden orgels opvragen.

Momenteel zijn er 8 orgels in het bestand opgenomen. Dit betreft instrumenten gebouwd door Pels en van Leeuwen Orgelbouw, Kaat en Tijhuis, Leeflang, Fama & Raadgever, gebr. Franssen en S.F. Blank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met:
Centraal Bureau VKB Tel. (078) 639 36 63 E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl of raadpleeg het actuele aanbod op onze website: www.kerkrentmeester.nl

■ Nieuw kerkelijk centrum Ede

Bouwbedrijf Nap uit Lunteren is begin december jl. in opdracht van de hervormde gemeente te Ede gestart met de bouw van een nieuw kerkelijk centrum aan de Driehoek 11. Het oude verenigingsgebouw Rehoboth voldoet niet meer aan de eisen. Het nieuwe centrum — met dezelfde naam — zal uit twee bouwlagen bestaan.

Het nieuw te bouwen kerkelijk centrum is ontworpen door Tex Architecten uit Arnhem en zal mogelijk ook worden verhuurd voor buitenkerkelijke activiteiten, aldus een bericht in het *Reformatisch Dagblad* van 11 december 2012.

herbestemming en deels naar restauratie gaat. Overijssel-Flevoland heeft in het verleden veel aan religieus erfgoed gedaan, nu wordt er meer nadruk op de eigen financiering gelegd. In Gelderland komt het religieus erfgoed weer op de agenda. In Utrecht en Noord-Holland is niet bekend hoeveel voor kerken beschikbaar is, terwijl in Zuid-Holland voor de kerken niets te verwachten is. De SBKG van Noord-Brabant, Limburg en Zeeland, ofwel Zuidelijk Nederland, deelt mee dat Noord-Brabant nog geen beleid heeft, maar wellicht gaat het bedrag naar educatie en herbestemming. De voorzitter vraagt de SBKG-en hierbij de vinger aan de pols te houden.

Rechtspositie SBKG

Omdat er een geschil is tussen een gemeente en een betreffende SBKG wordt nagegaan hoe de rechtspositie van de SBKG geregeld is. Het verzoek wordt gedaan om de eigen verzekeringsdocumenten en de standaard opdrachtvoorwaarden die men gebruikt aan het Centraal Bureau van de VKB in te zenden, zodat een jurist hier naar kan kijken.

De voorzitter deelt mee dat de gehouden enquête over afstoting van gebouwen een respons van 50 procent heeft opgeleverd. De resultaten hiervan zullen t.z.t. aan het hoofdbestuur worden voorgelegd waarna hierover een publicatie in "Kerkbeheer" zal verschijnen.

De volgende vergadering van het OVO is op 5 maart 2013.

Contactadressen

Ten behoeve van de colleges van kerkrentmeesters volgt hieronder een overzicht van de contactadressen van de SBKG-en die voor de kerkrentmeesters in ons land benaderbaar zijn.

Friesland: postbus 137,8900 AC Leeuwarden, tel. 058 - 212 35 92, fax.nr. 058 - 212 98 56, e-mail: j.jongsma@sbkgf.nl

Groningen-Drenthe: Gerichtstraat 4, 9791 BG Ten Boer, e-mail: t.dam@hetnet.nl, bezoekadres: Prins Hendrikplein 10, Veendam, e-mail: info@sbkgd.nl website: www.sbkgd.nl

Overijssel-Flevoland: W. van der Kolk, Van Dedemlaan 33, 8061 CJ Hasselt, tel. 038 - 47 71 792, e-mail: Woutvanderkolk@planet.nl

Gelderland: Meidijk 2, 5305 VJ Zuilichem, tel. 0418 - 67 25 56, fax. 0418 - 67 02 80, e-mail: peter.vandenbogerd@hetnet.nl

Het bouw bureau van de Stichtingen van Overijssel-Flevoland en Gelderland is gevestigd te Vaassen. Adres: Vossenhoek 16, 8172 AB Vaassen, tel. 0578 - 57 01 57, H. Bron, e-mail: sbkg.ofg@chello.nl; website : www.sbkg.nl.

Utrecht: Kerkelaan 63, 3947 MV Langbroek, tel. 0343 - 56 16 52, of 06 - 53 18 92 54, e-mail: sbkgu@kpnmail.nl

Noord-Holland: Heijermanslaan 15, 1422 GT Uithoorn, e-mail: hpdoornbos@planet.nl, tel. 0297 - 54 01 60

Zuid-Holland: Sportlaan 6, 3299 XG Maasdam, tel. 067 - 676 22 76, e-mail: info@sbkgzh.nl, website: www.sbkgh.nl

Zeeland, Noord-Brabant en Limburg (Zuid Nederland): de heer J. Buys, postbus 25, 4844 ZG Terheijden tel. 076 - 59 31 702, 06 - 51 70 42 07, e-mail: j.buys@casema.nl

Met Kerkbalans het jaar rond

Februari

Tussentijdse rapportage en bedankje

Om de gemeenteleden zo spoedig mogelijk te informeren over het verloop van de actie Kerkbalans die in januari is gehouden, is het noodzakelijk om in het kerkblad van februari, en vanzelfsprekend ook op de website van de gemeente, een publicatie op te nemen. De inhoud daarvan kan als volgt luiden:

De vorige maand is in onze gemeente de actie Kerkbalans gehouden. Op dit moment is ongeveer 90 pct. van de reacties binnen. Het voorlopige resultaat van de toezeggingen geeft aan dat over de hele linie gerekend de vrijwillige bijdragen met ongeveer 2 pct. hoger zullen uitkomen dan vorig jaar. Verwacht wordt dat we in april a.s. over een volledig beeld beschikken.

Het college van kerkrentmeesters bedankt alle leden van onze gemeente die voor dit jaar een toezegging hebben gedaan.

Er zijn gemeenten die de gemeenteleden een persoonlijk bedankbriefje schrijven, hetgeen een stimulerende werking heeft.

Vanzelfsprekend worden de Kerkbalanslopers ook persoonlijk bedankt voor hun medewerking. Bij die gelegenheid is het aardig om het bedrag van hun wijk te vermelden en als vergelijking het bedrag van de actie Kerkbalans van vorig jaar daarbij te vermelden.

gesloopt. De leeggekomen protestantse kerken is veel vaker een tweede leven gegund: slechts één op de tien kerken viel ten prooi aan de sloopkogel. Beide kerkgenootschappen staan terughoudend tegenover de zogeheten profanisering van sacrale plekken en streven voor hun vrijkomende kerken bij voorkeur naar nieuwe religieuze functies, aldus de heer Bekkers op de website www.binnenlandsbestuur.nl.

■ Kleine synode stelt quotum 2013 vast

De kleine synode van de Protestantse Kerk in Nederland heeft in haar vergadering van 23 november 2012 besloten de hoogte van het kerkrentmeesterlijk en diaconaal quotum en van de bijdrage voor de Solidariteitskas te handhaven op het niveau als in de voorgaande jaren. Met deze bijdragen van de plaatselijke gemeenten wordt het bovenplaatselijke werk van de Protestantse Kerk gefinancierd. De kleine synode heeft de zogenoemde heffingsfactoren voor het jaar 2013 als volgt vastgesteld:

- Kerkrentmeesterlijk quotum: 4,35 procent over de daartoe vastgestelde inkomsten van de gemeente;
- Diaconaal quotum: 5,7 procent over de daarvoor vastgestelde (diaconale) inkomsten van de gemeente, plus € 1,35 per belijdend lid.

De verwachte totaalopbrengst zal € 14,6 miljoen bedragen. Dat is ongeveer € 150.000 minder dan voor 2012 begroot was. Dit heeft er mee te maken dat de (kerkrentmeesterlijke) inkomsten levend geld van de plaatselijke gemeenten licht dalen.

Met de geraamde opbrengst is rekening gehouden bij het opstellen van de begroting 2013 van de Protestantse Kerk en de Dienstenorganisatie. Voor de Solidariteitskas legde de kleine synode voor 2013 net als in voorgaande jaren een heffing van € 5 per belijdend lid op, aldus een bericht in "De Waarheidsvriend" van 29 november 2012.

■ Leegloop kerken vraagt actieve rol gemeente

Op de website van het blad "Binnenlands Bestuur" is van de hand van de heer H. Bekkers de volgende publicatie opgenomen. "Verwacht wordt dat de komende tien jaar van zo'n 1.200 kerkgebouwen de deuren dicht gaan. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) beveelt gemeenten die te maken krijgen met vrijkomende kerkgebouwen aan, tijdig een kerkvisie op te stellen. Die aanbeveling doet de rijksdienst in de Handreiking voor het herbestemmen van vrijkomende kerkgebouwen (zie ook ons bericht op pagina 384 van het novembernummer van "Kerkbeheer").

De RCE ziet voor gemeenten een richtinggevende, actieve rol weggelegd en adviseert gemeentebesturen om samen met de parochiebesturen en andere kerkbesturen een kerkvisie te ontwikkelen om 'weloverwogen strategische keuzes te maken'.

Zo'n visie geeft antwoord op vragen als: welke kerken kunnen hun religieuze functie behouden, welke kerkelijke gemeenten of parochies worden samengevoegd in één kerkgebouw, welke kerken krijgen een nieuwe bestemming en welke kerken moeten eventueel worden gesloopt? Met een kerkvisie in de hand komt een gemeente bij het sluiten van een kerk niet steeds voor een voldongen feit te staan, en weet het kerkbestuur welke ontwikkelingsmogelijkheden er voor de betreffende kerk zijn, stelt de RCE. Die duidelijkheid is een belangrijke voorwaarde voor succesvolle herbestemming.

Vier jaar geleden waren in ons land nog ruim 8.000 kerken in gebruik. Sinds 1975 zijn in Nederland 1.340 kerkgebouwen buiten gebruik geraakt. Daarvan hebben ruim duizend gebouwen een nieuwe functie gekregen. Van de rooms-katholieke kerken die sinds 1970 zijn leeggekomen, is ruim de helft

In memoriam dr. Regnerus Steensma

In de nacht van 12 op 13 december jl. overleed als gevolg van een hartstilstand dr. Regnerus Steensma op de leeftijd van 75 jaar. Wij zijn onthutst en ontsteld door het onverwachte overlijden van de heer Steensma. Het weekend daarvoor hebben wij hem en zijn echtgenote Elly Steensma, die lid is van het dagelijks en hoofdbestuur van de VKB, nog gesproken bij het afscheid van één van onze dagelijks bestuursleden. Ook waren wij met hem in overleg met het oog op het komende VKB-congres dat in het teken van "Gebouwen" staat en waarbij de uitreiking zal plaatsvinden van een boek waar dr. Steensma mee bezig was. Wij wensen Elly, de kinderen en kleinkinderen veel sterkte toe om dit grote verlies te dragen.

Preken

De heer Steensma (1937) studeerde theologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. In 1970 promoveerde hij op het proefschrift *Het klooster Thabor bij Sneek en zijn nagelaten geschriften: een inleiding en inventarisatie*. In 1970 werd hij medewerker aan het Instituut voor Liturgiewetenschap aan de Groningse universiteit. Van 1972 tot 2002 was de heer Steensma universitair docent voor de Architectuur en Iconografie van het Christendom aan de theologische faculteit in Groningen. Ook was hij universitair docent liturgiewetenschap, in het bijzonder voor de geschiedenis van de kerkbouw. Oorspronkelijk had dr. Steensma plannen om predikant te worden, vertelde hij in een interview in het Friesch Dagblad bij zijn afscheid als docent aan de Rijksuniversiteit Groningen in 2002. "Ik heb kerkelijke examens gedaan en ik heb verscheidene keren gepreekt. Maar op den duur ging mijn interesse veel meer uit naar de kerkbouw."

Na het verschijnen van *Vroomheid in hout en steen*, over middeleeuwse

Dr. Regnerus Steensma.

kerken in Noord-Nederland, in 1966 dat heel wat herdrukken beleefde, is de heer Steensma een autoriteit geworden op het gebied van kerkbouw en kerkinterieur. "Er zijn mensen die de kerkbouw vanuit de kunstgeschiedenis benaderen", vertelde hij in een interview in het Friesch Dagblad in 2002. "Ik heb het benaderd vanuit de theologie, vanuit de mensen die de kerk gebruiken".

Veel publicaties

De heer Steensma, die als kerkdeskundige algemene bekendheid genoot, heeft een indrukwekkende lijst van publicaties op zijn naam staan. Hij publiceerde talloze boeken en artikelen over kerkbouw en kerkinrichting. Hij was ook specialist in het fotograferen van kerken en interieurs. Alle foto's in zijn boeken, vaak zeer gedetailleerd, maakte hij zelf. Bekende publicaties van zijn hand zijn o.a. *uitgaven als Langs de oude Groninger kerken, Langs de oude Friese kerken en Langs de oude Drentse kerken. Maar ook boeken als Kerken, wat doe je ermee?*,

Opdat de ruimten meevieren en het boek dat in het voorjaar van 2012 verscheen: De koorbanken van de Martinikerk te Bolsward.

De heer Steensma heeft een enorme bijdrage geleverd aan behoud, restauratie en gebruik van oude kerken in vooral Noord-Nederland. Zo was hij mede-initiatiefnemer voor de oprichting van de Stichting Oude Groninger Kerken (1969), waarvan hij secretaris was. Bij het 25-jarig bestaan van deze stichting in 1994 de eerste was hij de eerste die de erepenning van deze stichting ontving. Hij stond ook aan de wieg van de stichting Alde Fryske Tsjerken (1970), waarvan hij voorzitter was.

Daarnaast heeft hij verschillende maatschappelijke en kerkelijke functies bekleed. Zo was de heer Steensma voorzitter van de Bouwen Restauratiecommissie van de Nederlandse Hervormde Kerk. Hij was voorzitter van het landelijk platform "Kerk en moderne kunst" en hij organiseerde belangrijke tentoonstellingen over religieuze kunst. Tot slot was hij als portefeuillehouder onderwijs lid van bestuur van zijn faculteit aan de Rijksuniversiteit Groningen. Wegens zijn grote maatschappelijke verdienste werd hij in 1998 benoemd tot Officier in de Orde van Oranje Nassau. In 2002 nam dr. Regnerus Steensma afscheid van de Faculteit der Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen, ter gelegenheid waarvan een symposium werd gehouden over de iconografie van Christus en de liturgische ruimte door de eeuwen heen.

Grote betekenis voor kerkelijke gemeenten

Dr. Regnerus Steensma is voorts van grote betekenis geweest voor de colleges van kerkrentmeesters en voor onze Vereniging. Reeds in 1973 ►

kwam de toenmalige Vereniging van Kerkvoogdijen met hem in contact met het oog op de algemene vergadering van 1974. Onder het thema *De toekomst van onze oude kerken* hield hij een inleiding waarin hij de waarde van een oude kerk benadrukte. In dat verband sprak hij zijn waardering uit voor de oude kerken en gaf daarbij blijk van zijn grote liefde voor het historische kerkinterieur. "Het is mijn werk studie van kerkinrichting en kerkgebruik te maken. Ik wil ze graag in stand houden. Maar als christen zeg ik: niet ten koste van de gemeente. Alleen houden en in stand houden als dit de gemeente ten goede komt en anders afstoten" (*De Kerkvoogdij, juli-augustus 1974*).

Voor de oude kerken die buiten gebruik zijn geraakt, gaf de heer Steensma de toenmalige kerkvoogdijen in overweging deze over te dragen aan de in enkele provincies gevormde oude-kerkenstichtingen. Tijdens de algemene vergadering van 1974 deed hij op de Vereniging van Kerkvoogdijen een dringend beroep om bij de regering te pleiten voor een hogere rijkssubsidie (was 50 procent en hij stelde 55 procent voor), voor gehele of gedeeltelijke vergoeding van het renteverlies bij voorfinanciering en voor financiële steun bij onderhoud van kerken. "Uw Vereniging zou zich in dezen wat meer als een actiegroep moeten gedragen. Ik weet wel dat dat niet direct in de aard van de kerkvoogd ligt, integendeel. Maar de tijden veranderen en wij moeten ons aanpassen", zo zei de heer Steensma toen.

Tijdens de algemene vergadering van 1981 had de heer Steensma zitting in een forum, waardoor het onderwerp: *Oude kerken: wat "kan" er?* werd besproken. De centrale vraag bij dat thema was voor welke doeleinden oude monumentale kerkgebouwen, naast de eredienst, ook gebruikt kunnen worden. Voorts werd ook hierbij weer de rol van de overheid genoemd wanneer het gaat om de instandhouding van de monumentale kerkgebouwen voor het nageslacht. Ook heeft de heer Steensma vele colleges van kerkrentmeesters geadviseerd bij de (her)inrichting van hun kerkgebouw.

Protestants kerkinterieur

In de afgelopen jaren is er veel onderzoek gedaan naar het protestants kerkinterieur. Tijdens een symposium in november 2009 in de Geertekerk te Utrecht werd het thema *Spanning in het protestantse kerkinterieur — De protestantse kerken als cultuurdragers van Nederland* behandeld. In het middagprogramma van deze bijeenkomst hield de heer Steensma een inleiding waarin hij wees op de spanning tussen de liturgie en monumentenzorg bij de herinrichting en het gebruik van monumentale kerkgebouwen. "In vaak kleine monumentale dorpskerken is het doophek weggehaald en hangt de preekstoel als een soort zwaluwnest aan de muur". Voorts wees hij op het meestal onterecht aanbrengen van podia in monumentale kerkgebouwen. "Het zijn ondingen die het gehele liturgisch centrum ontsieren. Vaak kan er ook naar een goede

oplossing worden gezocht door zowel stoelen als banken na de restauratie te plaatsen", aldus de heer Steensma.

Bovenstaande activiteiten en citaten van de heer Steensma brengen slechts een beperkt deel in beeld van het vele werk dat deze toegewijde bestuurder en gedegen onderzoeker op het terrein van de kerkbouw en het kerkinterieur, inclusief de liturgische aspecten hiervan, voor de Kerk en onze gemeenten verricht heeft. Ook onze Vereniging herdenkt dr. Regnerus Steensma in grote dankbaarheid. Dat hij moge rusten in vrede.

Namens het hoofdbestuur van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland,

Mr. Peter A. de Lange, voorzitter

Kalender voor kerkrentmeesters

Voor de colleges van kerkrentmeesters is het van belang in de komende maanden o.m. aan de volgende zaken aandacht te besteden.

Januari:

- Aandacht voor wijzigingen op het terrein van de belastingen, sociale verzekeringswetten en pensioenpremies.
- De verzekeringsportefeuille nagaan (zie checklist in brochure "Kerkelijke gemeente en beleidscyclus").
- Evaluatie risico-inventarisatie waarover elke kerkelijke gemeente dient te beschikken.
- Betalen aandeel centrale kas.
- Registratie van de toezeggingen van de actie Kerkbalans 2013.

Februari:

- Mededelingen in het kerkblad over de voorlopige resultaten van de actie Kerkbalans 2013.
- Bespreken van deze resultaten in het college van kerkrentmeesters.
- Inventarisatie van de opmerkingen van de Kerkbalanslopers en deze, indien dit noodzakelijk mocht zijn (b.v. opmerkingen van pastorale aard), doorgeven aan de overige leden van de kerkenraad.
- Aanvraag voor subsidie BRIM indienen vanaf 1 februari tot en met 31 maart
- Betalen aandeel centrale kas.
- Betalen kwartaalnota aan pensioenfonds.
- Rappelleren van gemeenteleden die hun toezegging voor de betreffende termijn, indien die verstreken is, nog niet hebben betaald.

■ Friese hulp bij opzet kerkenstichting

De Protestantse Kerk in Nederland gaat onder meer met de Stichting Alde Fryske Tsjerken om tafel hoe een landelijke kerkenstichting vorm kan krijgen. Die toezegging kreeg de generale synode op 8 november jl., zo meldt het Friesch Dagblad van 9 november 2012. De nieuw op te zetten stichting is niet bedoeld om „iedereen zoveel mogelijk kerkgebouwen te laten inleveren“. De kerk heeft echter “een vangnet” nodig, aldus algemeen directeur H. Feenstra. Hij zegde toe dat de Dienstenorganisatie in gesprek gaat met provinciale stichtingen, zoals de Stichting Alde Fryske Tsjerken. “We moeten elkaar geen vliegen afvangen. Het gaat erom: hoe kunnen we elkaar helpen?”

Vorige maand werd al bekend dat de landelijke kerk wil meehelpen met een oplossing voor de structurele last van te dure kerkgebouwen. Dit in het kader van het ‘ontzorgen van gemeenten’, een van de speerpunten in het beleid voor de periode 2013-2016. Ook in Friesland zijn te dure kerkgebouwen in veel gemeenten een financiële molensteen om de nek.

Onduidelijkheid was er bij bezorgde synodeleden. Sommigen vroegen zich af “hoeveel miljoenen ermee gemoeid zijn” als de landelijke kerk gebouwen gaat overnemen voor de symbolische prijs van één euro. Die zorgen nam directeur Feenstra grotendeels weg. “Het gaat niet om een stichting van de Protestantse Kerk, die op de jaarrekening van de kerk drukt”, benadrukte hij. “Wij willen helpen om een dergelijke stichting te initiëren, maar het gaat om een zelfstandige stichting”. Zo stond het overigens ook in het beleidsplan: “De Dienstenorganisatie wil steun geven aan een stichting die tegen een symbolisch bedrag bereid is kerkgebouwen van gemeenten van de Protestantse Kerk over te nemen”.

Niet alle kerkgebouwen in de stichting zullen voor hergebruik of exploitatie in aanmerking kunnen komen. Als het niet anders kan, zullen kerkgebouwen wind- en waterdicht moeten worden gemaakt

Kerkgebouw te Poppingawier.

en afgesloten voor gebruik. De landelijke kerk wil onder meer een instrument introduceren waarmee gemeenten zelf kunnen bepalen of ze in de gevarezone zitten. Van de opbrengsten uit levend geld (collec-ten, giften, legaten, etc.) wordt in de Protestantse Kerk in Nederland gemiddeld 70 procent voor pastoraat en de verkondiging van het evangelie gebruikt.

In andere kerken wordt nu soms al 70 procent van de inkomsten gebruikt voor gebouwen. Om dat scenario te voorkomen, is het volgens de Protestantse Kerk in Nederland nodig dat een kerkenraad tijdig kan vaststellen wanneer de kosten van het kerkgebouw te hoog worden.

■ Bevingen bedreigen oude Groninger kerken

In het Dagblad van het Noorden van 10 oktober 2012 wordt gemeld dat de Stichting Oude Groninger Kerken zich ernstig zorgen maakt over haar eeuwenoude monumenten. Een aantal van de 70 kerken die de stichting in de hele provincie in beheer heeft, heeft aardbevingsschade opgelopen. “Scheuren en brokstukken zijn met het oog te zien. Wat is de onzichtbare schade aan deze vaak kwetsbare gebouwen. Wat brengt toekomstige bevingen te weeg”, wil de stichting weten.

Kort na de aardbeving van 16 augustus dit jaar, als gevolg van aardgaswinning door de NAM, kreeg de stichting de ene na de andere schademelding binnen. “Het is de eerste keer na een aardbeving dat wij zoveel meldingen en schadeconstatering hebben. Het is daarom vrijwel zeker dat de schade komt

door de aardbeving. Gebouwen die tot op heden weinig of geen gevolgen van de aardbevingen hadden, zijn bij de laatste beving aanzienlijk getroffen”.

De stichting laat haar bouwkundige de getroffen kerken inspecteren. Ook is een brandbrief aan de NAM gestuurd. De NAM laat weten alle schadegevallen te willen inventariseren en zegt een taxateur langs te sturen die gespecialiseerd is in oude monumenten. Over mogelijke concrete oplossingen, kan nog niets worden gezegd.

Wij zijn dankbaar dat
wij als stichtingen
terug kunnen zien op
een goed 2012.

Wij danken onze klanten hartelijk voor het
in ons gestelde vertrouwen in het achter-
liggende jaar.

In 2012 mochten onze stichtingen voor **661** kerken en instellingen de salarisadministratie verzorgen, voor **419** kerken en instellingen mochten wij de financiële administratie op orde houden en voor **461** kerken en instellingen het beheer en incidentele opdrachten betreffende onroerende goederen uitvoeren.

Namens het bestuur, de directie en de 53 medewerk(st)ers,

Dr. A. Mosterd, voorzitter bestuur van KKA, KKG en KKG adviseurs
H. Wobben, algemeen directeur van KKA, KKG en KKG adviseurs

Nieuws uit de provincies

R.M. Belder

Het bestuur van de afdeling Zuid-Holland van de VKB belegde dit najaar twee regiobijeenkomsten op 12 en 13 november resp. in Alphen aan den Rijn en Papendrecht. De onderwerpen die daar aan de orde kwamen waren: de meerjarenbegroting, gebouwen en monumenten en periodieke schenkingen. Onderstaande samenvatting betreft de bijeenkomst in Alphen aan den Rijn waar de voorzitter van de afdeling, de heer W.J. van Biezen, ruim 70 kerkrentmeesters mocht verwelkomen. Na bijbellezing en gebed geeft hij het woord aan de heer G. Oosterwijk, gemeenteadviseur kerkbeheer steunpunt Zuidwest.

W.J. van Biezen.

Vooruitzien

De heer Oosterwijk wijst op het onmisbare instrument van een meerjarenbegroting, waardoor een gemeente zich beter op haar toekomst kan voorbereiden. "Wanneer u nog niet over een meerjarenbegroting beschikt, ga er dan de komende maanden mee beginnen", zo adviseert hij de aanwezige kerkrentmeesters. "Een jaar vooruit kijken, is niet voldoende. De betrokkenheid loopt terug, de bijdragen blijven gelijk of dalen licht, terwijl de lasten jaarlijks stijgen.

G. Oosterwijk.

Wat doet u met een prognose van de meerjarenbegroting? Ook wanneer deze sluit of zelfs een voordelig saldo laat zien, moet er worden nagedacht, want misschien kunt u extra geld inzetten voor uitbreiding van het pastoraat of voor het jeugdwerk". Maar de werkelijkheid zal zijn, zo meent de heer Oosterwijk, dat de meeste gemeenten te kampen hebben met een nadelig resultaat uit hun meerjarenprognose. Dan is er alle aanleiding om hard aan het werk te gaan. De functies die uit de meerjaren prognose voortvloeien zijn de volgende:

Rustverstoorder

Het resultaat van de meerjarenprognose moet onder de aandacht komen van de kerkenraad en de gemeenteleden. Zij moeten geconfronteerd worden met de werkelijkheid en met wat dat betekenen kan. Er zal goed gecommuniceerd moeten worden, niet alleen in kerkbladen e.d., maar vooral mondeling zal men gemeenteleden erop moeten wijzen dat bij ongewijzigd beleid de financiële middelen uitgeput raken.

Geldgenerator

De volgende functie heeft te maken met de noodzaak om de vrijwillige bijdrage te verhogen. De gemeente-

leden moeten daarvoor tijdig medeverantwoordelijk worden gemaakt. Niet op het moment dat er een tekort is, want dan is het vaak te laat, maar door in een heldere presentatie van het geefgedrag uiteen te zetten hoe dat in de afgelopen jaren was en hoe dat er voor de eerste 5 jaar uit gaat zien.

Kille saneerder

De heer Oosterwijk is van mening dat wanneer extra geldmiddelen vragen niets oplevert, er met "cijfers gespeeld" moeten worden, ofwel: saneren en bezuinigingsmaatregelen toepassen. Laat dan de gevolgen hiervan zien, want die kunnen soms erg confronterend zijn.

Verantwoordelijkheid nemen

De heer Oosterwijk adviseert de kerkrentmeesters nu hun verantwoordelijkheid te nemen door in gesprek te gaan met de gemeente. Hij rondt af door een zevental stellingen te noemen die tot doel hebben daar eens goed over na te denken

- Regeren is minimaal 5 jaar vooruitzien.
- Zonder meerjarenprognose geen goed beleid.
- Aanpakken wanneer er nog geen problemen zijn.
- Meerjarenprognose levert geld op.
- Geen hogere vrijwillige bijdragen of giften? - dan saneren.
- Bij overschotten nadenken over nieuw beleid.
- Bezuinigingen lossen vaak het werkelijke probleem niet op.

Gebouwen

Hierna krijgt de secretaris van de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG) van Zuid-Holland, de heer J.P. van Bennekom, het woord. Hij sluit aansluit op de meerjarenplanning, want die is ook de basis voor een verantwoord gebouwenbeleid. Hij wijst daarbij op de doelstel- ▶

ling van de SBKG, de mogelijkheden die zij aan de kerkrentmeesters kan bieden en memoreert de Nieuwsbrief waarin de meest actuele informatie vermeld wordt. Hij noemt daarbij als voorbeeld de op 1 april 2008 ingetreden bouwwetgeving die o.m. vereist dat er geen asbest meer gebruikt wordt en dat er met betrekking tot asbest een risico-inventarisatie gemaakt moet worden.

Verder noemt hij de ontwikkelingen in het BRIM van de afgelopen jaren, het overgangsjaar 2012 en het versoberde BRIM 2013, waarbij het subsidiepercentage naar 50 pct. is teruggebracht en de maximaal subsidiabele kosten gebaseerd worden volgens de methodiek van de herbouwwaarde. Hij wijst op de verklaring voor bestendig gebruik, namelijk dat kerkrentmeesters alleen een aanvraag mogen indienen wanneer zij verklaren dat het kerkgebouw de komende zes jaar in gebruik blijft. Tenslotte wijst de heer Van Bennekom erop dat subsidieaanvragen ingediend kunnen worden van 1 februari t/m 31 maart.

J.P. van Bennekom.

Periodieke schenkingen

Als derde inleider behandelt mr. C.N. Schuring, notaris te Middelharnis, de mogelijkheden van giften. Er zijn twee soorten giften, de gewone en de periodieke gift

Gewone gift

Dit moet een gift zijn aan een ANBI-instelling die schriftelijk kan worden onderbouwd. Hier geldt een inkomensafhankelijke drempel van 1 pct. van het verzamelinkomen voor toepassing van de persoonsgebou-

Een druk bezochte bijeenkomst in Alphen aan den Rijn.

den aftrek, terwijl er een minimum is van € 60 en een maximum van 10 pct. van het verzamelinkomen.

Periodieke gift

Dit moet ook een gift zijn aan een ANBI-instelling en deze moet een gelijkmatig karakter hebben, waarbij tijdsduur en de omvang van de gift steeds gelijk zijn. Er komt een notariële akte aan te pas met de verplichting om minimaal vijf jaar jaarlijks een vast bedrag uit te keren. De verplichting tot uitkering eindigt bij overlijden, terwijl het jaarlijkse bedrag geheel aftrekbaar is voor de inkomstenbelasting, want er is geen inkomensafhankelijke drempel en er geldt geen minimum bijdrage en maximum percentage.

Mr. C.N. Schuring.

De heer Schuring deelt mee dat de kerkelijke gemeente een vrijstelling van schenkingsrecht geniet, zodat zij over de gift geen schenkbelasting verschuldigd is. De schenker kan — onder voorwaarden — de gift aftrekken voor de inkomstenbelas-

ting. Verder wijst hij erop dat het belastingvoordeel bij inkomens in de categorie € 20.000 — € 33.000 voor mensen jonger dan 65 jaar zo'n 42 pct. bedraagt. Voorts wijst de heer Schuring erop dat een gift door een B.V. voor de vennootschapsbelasting aftrekbaar is met een minimum van € 227 en een maximum van 10 pct. van de winst. Tenslotte adviseert hij de kerkrentmeesters om gemeenteleden te wijzen op de grotere mogelijkheden van periodieke schenking en daarvoor in contant te treden met een notaris.

Gedachtewisseling

Hierna volgt een bloemlezing van de onderwerpen tijdens de zeer geanimeerde gedachtewisseling.

- Met betrekking tot de kosten die in het kader van periodieke giften gemaakt worden, is het in de meeste gevallen zo dat de kerkelijke gemeente die voor haar rekening neemt.
- Ook de verstrekking van collectebonnen kan bij de periodieke giften worden betrokken.
- Periodieke giften voor kerken-geld en diaconaal geld moeten apart geregeld worden.
- De periodieke gift moet beschouwd worden als middel om de opbrengst van de vrijwillige bijdragen substantieel te verhogen.
- De herbouwwaarde van het gebouw moet geaccepteerd zijn door de verzekeringsmaatschappij waar het pand verzekerd, dan wel door een daartoe bevoegd taxateur.
- Bezuinigingen lossen vaak niet

het echte probleem op. Wanneer 71 pct. van het levend geld bijeen wordt gebracht door 65plussers en 5 pct. door personen tot 40 jaar, dan zal moet er creatief worden nagedacht (b.v. in het kader van missionair kerk zijn).

- In het kader van bezuinigingen kunnen predikanten die aan de gemeente verbonden zijn, niet minder gaan werken. Wel kan worden nagedacht of zij inzetbaar zijn in omliggende vacante gemeenten, waardoor de lasten worden verlicht van de gemeente die de predikant levert. Dit advies is aan alle classes gegeven.
- De Kerk staat te weinig stil bij de ontwikkeling van de kosten van de predikant. De Synode heeft wel aandacht voor ontzorgen van kleine gemeenten. Maar is het reëel dat een gemeente van 300 leden een full time predikant heeft, terwijl de landelijke norm op zo'n 1.100 leden ligt? Overigens hebben ook veel grotere gemeenten met sanering te maken.
- Kan het vermogen worden ingezet om structurele exploitatiekortingen weg te werken? Dit is in de meeste gevallen een slecht beleid, want dat betekent dat de problemen vooruit worden geschoven. Een verstandig beleid is het vruchtgebruik van het vermogen (rente e.d.) aan te wenden voor de jaarlijkse exploitatie.
- Is het toegestaan om het vermogen met een jaarlijkse inflatiecorrectie te verhogen? Dat is alleen zinvol wanneer de exploitatie-rekening een positief saldo aan-geeft.

Nadat de voorzitter de drie inleiders bedankt heeft voor hun bijdrage aan deze avond, wordt de vergadering na het gezamenlijk uitspreken van het "Onze Vader" gesloten.

■ **Laatste rustplaats kost gemeenten € 52 miljoen**

Begraafplaatsen kosten de Nederlandse gemeenten steeds meer zo, blijkt uit een publicatie in "De Begraafplaats", het orgaan van de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (LOB) van december 2012. De Nederlandse gemeenten gaven in 2010 bijna € 173 miljoen uit aan het onderhoud en beheer van gemeentelijke begraafplaatsen en overige begraaf-taken. De opbrengst daarvan bedroeg ruim € 120 miljoen. De afgelopen jaren zijn de lasten sterker gestegen dan de baten. De begraaf-taken die de gemeenten uit de algemene middelen moeten bekostigen, namen daardoor toe: van € 33 miljoen in 2005 naar € 52 miljoen in 2010.

Kleine gemeenten geven per inwoner aanmerkelijk meer uit aan begraafplaatsen en overige begraaf-taken dan grote, terwijl de opbrengsten maar iets hoger zijn. De naar verhouding hoge begraaf-taken van kleine gemeenten hangen samen met de regeling die elke gemeente, hoe klein ook, in beginsel verplicht tot het hebben van een algemene begraafplaats voor alle burgers van de gemeente. De vaste lasten van onderhoud en beheer kunnen in kleine gemeenten over minder inwoners worden omgesla-gen dan in grote gemeenten. Ook tussen de provincies zijn er grote verschillen in de begraaf-plaatsen die de gemeenten uit de algemene middelen moeten financieren. Per saldo kostten de begraaf-taken bij de gemeenten in de provincie Groningen ruim € 10 per inwoner, terwijl dat bij de gemeen-ten in Noord-Brabant maart € 1 is, aldus "De Begraafplaats".

Kerkelijke begraafplaatsen

"De Begraafplaats" ontleend bovenstaande gegevens aan een mededeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek van medio oktober 2012. De VKB heeft in haar Vademe-

cum Kerkelijke Begraafplaatsen dat in januari 2010 verscheen, een speciaal hoofdstuk gewijd waarin criteria worden genoemd van kostendekkend begraven. Immers een begraafplaats is er voor vele tientallen jaren. Het beleid van vandaag moet zodanig zijn, dat de begraafplaats ook in de verre toekomst goed kan functioneren, of anders gezegd: de continuïteit van de begraafplaats moet gegaran-deerd zijn. Daarom dient de financiële basis solide te zijn, zonder dat de financiën van de kerkelijke gemeen-te erdoor belast wordt.

Wanneer er een reële kostentoere-kening plaatsvindt en voorzieningen worden getroffen voor verplichtin-gen die in het verleden zijn aange-gaan, dan zal duidelijk worden dat kostendekkend begraven, en daarom ook bij de kerkelijke begraafplaatsen tot de mogelijkhe-den behoort dan men soms denkt. Een vuistregel voor de colleges van kerkrentmeesters die een begraaf-plaats exploiteren voor een goed beleid is zorgen dat:

- a. de administratie op orde is;
- b. men over een actueel beheersre-glement beschikt; en
- c. de tarieven marktconform zijn en dat door de indexering periodiek toe te passen dat ook blijven.

Oriëntatie op de tarieven die omliggende begraafplaatsen en gemeenten hanteren kan daarbij leiden tot een optimale afstemming tussen vraag en aanbod en een goede prijs- en kwaliteitsverhou-ding.

Selectie adviesbureaus verwarming en binnenklimaat in kerkgebouwen

Uit diverse contacten met onze leden is gebleken dat er grote behoefte bestaat aan deskundige advies op het gebied van verwarming en binnenklimaat in (monumentale) kerkgebouwen. De commissie Gebouwen en Monumenten van de VKB heeft onderzocht welke organisaties op dit gebied vakbekwaamheid en ervaring in huis hebben.

Op grond hiervan is een lijst samengesteld van meerdere adviesbureaus, verspreid over het land, die kerkelijke gemeenten op dit specifieke gebied kunnen adviseren. De volgende adviesbureaus zijn geselecteerd:

DWA INSTALLATIE- EN ENERGIE-ADVIES

Contactpersoon:
de heer ir. C.B. Zandijk
T. (06)129 978 60
E. zandijk@dwa.nl
www.dwa.nl
Bezoekadres: Duitslandweg 4
Postadres: Postbus 274, 2410 AG Bodegraven
Nevenvestigingen: Ede, Rijssen, Amsterdam

HUYGEN INSTALLATIEADVISEURS

Contactpersoon:
de heer ir. J. de Borst
T. (06) 54 90 50 42
E. j.deborst@huygen.net
www.huygen.net
Bezoekadres: W. Röntgenstraat 4, 8013 NE Zwolle
Postadres: Postbus 1590, 8001 BN Zwolle
Nevenvestigingen: Amsterdam, Rotterdam, Maastricht

LBP SIGHT

Contactpersoon:
De heer ir. J. Vughts
T (030) 231 13 77
E j.vughts@lbsight.nl
De heer ir. H. Versteeg
T (030) 231 13 77

E h.versteeg@lbsight.nl
www.lbsight.nl
Bezoekadres:
Kelvinbaan 40, 3439 MT Nieuwegein
Postadres: Postbus 1475, 3430 BL Nieuwegein

INGENIEURSBUREAU PHYSITEC

Contactpersoon:
de heer ir. E. Neuhaus
T. (06) 161 000 35
E. e.neuhaus@physitec.nl
www.physitec.nl
Bezoek/postadres:
Maskerbloemstraat 7,
3053 EE Rotterdam

Minimumloon per 1 januari 2013 omhoog

Het wettelijk minimumloon stijgt op 1 januari 2013 met 0,91 procent. Vanaf die datum moet men werknemers vanaf 23 jaar tenminste € 1.469,40 bruto per maand betalen bij een fulltime werkweek. Voor werknemers die jonger zijn dan 23 jaar geldt een percentage van dit bedrag (85 pct. bij 22 jaar; 72,5 pct. bij 21 jaar; 61,5 pct. bij 20 jaar; 52,5 pct. bij 19 jaar en 45,5 pct. bij 18 jaar).

Er bestaat geen wettelijk minimumuurloon. Het uurloon moet men zelf berekenen. Dat doet u door het weekloon (12 x € 1.469,40 : 52 =) ad € 339,10 te delen door het aantal uren dat per week wordt gewerkt, aldus een bericht in "Bestuur Rendement" van november 2012.

Gereformeerd Kampen wil twee kerken sluiten

De gereformeerde kerk van Kampen wil mogelijk twee van de drie kerken sluiten, zo meldt het Friesch Dagblad van 22 november 2012. Het ledental

van de gemeente (nu 2.700) loopt al jaren terug en daar wil men op anticiperen. Onder de titel "Afslanken om te groeien" presenteerde men onlangs voorstellen die zijn uitgewerkt. De gereformeerde kerk heeft nu drie kerkgebouwen: de Burgwalkerk in de binnenstad, de Westerkerk en de Open Hof, samen met de hervormde gemeente in Kampen-West.

Het belangrijke punt is dat de gereformeerde kerk het liefst samen met de hervormde gemeente Kampen naar een gezamenlijke oplossing wil zoeken. De kerkenraad meent dat het pijnlijke besluit genomen moet worden om 'eindelijk eens af te zijn van het praten over geld en wat wel en niet kan.

We willen ons weer richten waar het echt om gaat'. De gemeenteleden kunnen nu commentaar leveren op de plannen en eind januari 2013 wil de algemene kerkenraad verdere besluiten nemen. Maar welke kerken er dicht gaan, is een besluit voor veel later, aldus de publicatie.

Hervormde gemeente Nieuw-Stadskanaal 150 jaar

De hervormde gemeente rond de Oosterkadekerk in Nieuw-Stadskanaal bestond op 7 december jl. 150 jaar zo meldt het *Reformatorsch Dagblad* van 11 december 2012. Na afloop van een die avond gehouden jubileumdienst werd het eerste exemplaar uitgereikt van een 125 pagina's tellend jubileumboek waarin de gehele geschiedenis van deze gemeente staat beschreven. Een exemplaar á € 23,50 is te bestellen bij de heer R. Bruggers: e-mail roelfbruggers@versatel.nl.

De gemeente telt zo'n 500 leden van wie er zo'n 250 de zondagse diensten bezoeken.

In onze editie van november 2012 (zie pag. 378) vroeg de penningmeester van de VKB, de heer ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, aandacht voor de wijzigingen in het betalingsverkeer die per 1 februari 2014 ingaan, maar waarop men reeds vanaf 1 maart 2013 ten aanzien van de overschrijvingen op SEPA (Single European Payments Area) kan overstappen. De Stichting Kerkelijk Geldbeheer (SKG), waar veel colleges van kerkrentmeesters hun bankzaken hebben ondergebracht, besteedt in "SKG Nieuws", nieuwsbrief nummer 4 d.d. winter 2012, ook aandacht aan SEPA. Door SEPA veranderen de huidige rekeningnummers in een veel langer International Bank Account Number (IBAN). Iedereen krijgt op den duur een nieuwe betaalpas met zijn/haar IBAN-nummer erop.

SKG Nieuws meldt het volgende: "De komende periode zal SKG u op verschillende manieren informeren over de komende wijzigingen en de stand van zaken. In 2013 zal gedurende een bepaalde periode - het streven is vanaf 1 juli 2013 - op zowel de huidige betaalmethode als de nieuwe betaalmethode kunnen worden gewerkt.

Bij deze alvast een kort overzicht van de wijzigingen:

- Er zullen nieuwe overschrijvingsformulieren komen.
- SKG Online zal worden aangepast en de aanwezige rekeningnummers o.a. in het adresboek worden automatisch geconverteerd.
- Per juli 2013 is de IBAN acceptgiro beschikbaar en deze blijft dat tot uiterlijk 1 januari 2019. Over de gevolgen voor de huidige contracten wordt u geïnformeerd.
- De huidige incassomethode zal worden vervangen door de

nieuwe algemene Europese incasso. Over de gevolgen voor de huidige contracten wordt u geïnformeerd.

- Betalingen via iDEAL zullen per 1 februari 2013 reeds voldoen aan de nieuwe eisen. Gemeenten die al gebruik maken van SKG Collect hoeven hiervoor niets te doen. De afstemming met LRP en Scipio zal in overleg met de betrokken leveranciers plaatsvinden.

De kerkelijke gemeente zal ook te maken krijgen met de gevolgen. Ons advies, zo stelt SKG Nieuws, is om in de komende periode te beginnen met:

- Het inventariseren van uitingen waarop uw rekeningnummer voorkomt. Denk aan briefpapier, website, kerkblad, e.d.
- Heeft u een acceptgirocontract en wilt u dit ook in 2014 blijven gebruiken?
- Heeft u een incassocontract en wilt u dit ook in 2014 blijven gebruiken?
- Welke softwarepakketten zijn in gebruik waarin rekeningnummers zijn geregistreerd en per wanneer zijn deze SEPA-proof? Denk hierbij aan b.v. LRP, Scipio, boekhoudpakketten, salarisadministratie, etc., aldus "SKG Nieuws" van winter 2012.

VKB-Congres op 6 april 2013 te Nieuwegein

De algemene vergadering van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer vindt dit jaar plaats op zaterdag 6 april in het NBC te Nieuwegein (evenals vorig jaar, de locatie is goed bevallen).

De bijeenkomst wordt weer in de vorm van een congres gehouden, met eerst de algemene vergadering, daarna het congresgedeelte plenair en workshops, en vooraf, na afloop en tijdens de pauzes de gelegenheid om de beurs te bezoeken.

De vergadering begint om 9.30 uur, maar u bent vanaf 8.45 uur al van harte welkom op de beurs waar standhouders, organisaties en bedrijven die u bij de uitvoering van uw kerkrentmeesterlijke taken kunnen ondersteunen, u graag zullen ontvangen.

Over de inhoud van het congresprogramma wordt u in de voorzitterskolom in dit nummer van "Kerkbeheer" uitvoerig geïnformeerd.

Tijdens de algemene vergadering is er weer de mogelijkheid om vragen in de rondvraag in te brengen.

U wordt verzocht deze *vóór 1 maart 2013* in te zenden aan het Centraal Bureau van de VKB, postbus 176, 3300 AD Dordrecht, of aan info@kerkrentmeester.nl.

Nieuws uit de provincies

R.M. Belder

Het bestuur van de afdeling Gelderland belegde op 6 november jl. in de Dorpskerk te Rheden de najaarsbijeenkomst, waarbij aandacht werd besteed aan de keuze van het kerkgebouw. Die keuze komt ter sprake wanneer men als gevolg van fusie of krimp een beslissing moet nemen welk kerkgebouw voor de gemeente van belang is. Ir. D. Hoogendoorn uit Eelde, o.m. lid van het hoofdbestuur van de VKB, hield daar een inleiding over. Na de pauze besprak de heer K. Boeder uit Ede, adviseur instandhouding monumenten en destijds verbonden aan de Monumentenwacht Gelderland, de BRIM-regeling 2013. Omdat over de BRIM-regeling 2013 in de afgelopen maanden regelmatig in "Kerkbeheer" is gepubliceerd, wordt volstaan met opname van de inleiding van de heer Hoogendoorn.

Overlijden van de heer J. van Wijlick

De voorzitter van het afdelingsbestuur, de heer J.C. Riemersma, mocht een 80-tal aanwezigen welkom heten. Hierna las hij de tekst van Psalm 121 voor die werd uitgesproken tijdens de uitvaartdienst van de heer J. van Wijlick die op 11 oktober 2012 overleed. Vervolgens gaat hij voor in gebed.

De heer Riemersma deelt mee dat de heer Van Wijlick sinds 31 maart 1998 lid was van het bestuur van de afdeling Gelderland. Hij was een gedreven man die zich geheel inzette voor het kerkenwerk. De Bethelkerk in Arnhem waar de afdeling regelmatig vergadert, was zijn kerk. Ook was hij zeer recent nog aanwezig op de bijeenkomst van het hoofdbestuur met de vertegenwoordigers van de provinciale afdelingen die op 6 oktober jl. in Putten plaatsvond en waarin hij actief aan de gedachteswisseling deelnam. Nadat de aanwezigen een

De voorzitter van de afdeling Gelderland, de heer J.C. Riemersma.

moment stilte in acht hebben genomen, geeft hij het woord aan de heer Hoogendoorn.

Hoe pak je het keuzeproces aan?

De heer Hoogendoorn wijst er op dat bij federatie of fusie van gemeenten de vraag aan de orde kan komen welk kerkgebouw moet worden gesloten. Dan is het belangrijk om tot een goede keuze te komen. De vraag wat er met het af te stoten kerkgebouw moet gebeuren is een andere zaak. Het gaat nu om de juiste keuze. De eerste stap is het vormen van een Commissie Huisvesting, bestaande uit de kerkenraad en enkele kerkrentmeesters, aangevuld met enkele gemeentelieden die over kennis beschikken inzake de bouwwereld, makelaardij, burgerlijk bestuur en/of de juridische of bankwereld. Deze commissie gaat aan de slag met het opstellen van een Programma van wensen en eisen.

De heer Hoogendoorn legt uit waarom een dergelijk programma noodzakelijk is. Het afstoten van een kerkgebouw ligt altijd zeer gevoelig en wekt veel emoties op, met name bij de groep van wie het kerkgebouw tenslotte wordt afgestoten.

De Commissie Huisvesting moet dan ook uiterst zorgvuldig en onbevooroordeeld te werk gaan. Er mag nooit een verwijt achteraf mogelijk zijn dat "de keus eigenlijk tevoren al vaststond" of dat "naar een bepaalde keus is toegewerkt".

Er wordt begonnen met het inventariseren van alle wensen en eisen van de kerkelijke gebruikers (kerkenraad, colleges van diakenen, jeugdverenigingen, college van kerkrentmeesters e.d.) en de niet kerkelijke gebruikers aan wie het kerkgebouw of onderdelen daarvan periodiek of incidenteel worden verhuurd. De commissie gaat met hen in gesprek en stelt een checklist op van onderwerpen die tijdens deze gesprekken aan de orde komen. Belangrijk is ook individuele gemeentelieden, voor zover zij dat kenbaar maken, daarin te betrekken.

Inhoud van gesprek of interview

De heer Hoogendoorn acht het van belang dat tijdens deze interviews de volgende zaken aan de orde komen:

- Hoe willen we gemeente zijn en wat is daar wat gebouw en inrichting betreft voor nodig, zowel voor de zondagse eredienst als voor het doordeweekse gebruik. Denk daarbij aan de vorm van avondmaalsviering, koren en/of bandjes in de kerk, vaste of verplaatsbare banken/stoelen, gebruik van beamers en projectiemogelijkheden, enz.
- Het gebruik doordeweeks: behoefte aan vergaderruimte, oefenruimte voor cantorij, opberg- en kopieerfaciliteiten, enz.
- Hoe schat men de ontwikkeling van het kerkbezoek voor de komende 5 tot 10 jaar in en hoe schatten we het gebruik in van de verschillende kerkelijke accommodaties doordeweeks?
- Is er speciale aandacht nodig

voor het jeugdwerk, zowel kinderoppas en kinderkerk als ook de doordeweekse jeugdclubs; hoe denken de verschillende betrokkenen daarover en wat is daarvoor nodig volgens de jeugdleiders?

- Hoe vindt het beheer van de gebouwen plaats (door betaalde medewerkers of vrijwilligers), want ook zij moeten hun visie geven.
- Wat is er nodig/wenselijk voor huwelijksplechtigheden en uitvaarten?

Bij niet-kerkelijk gebruik moet worden gedacht aan: muziek- en zangvereniging, bridgeclub, bloedbank, kinderdagverblijf, consultatiebureau, weightwatchers, maar ook aan b.v. de begrafenisondernemers, kortom alle reguliere en min of meer incidentele gebruikers. Nodig hen uit en stuur ze tevoren een lijstje met punten.

De heer Hoogendoorn waarschuwt er voor om een substantiële investeringen in gebouwen te doen voor niet-kerkelijke huurders, zoals b.v. een plaatselijke overheid. Er is namelijk geen enkele garantie dat ze huurder blijven of dat verenigingen blijven bestaan. Kleine aanpassingen aanbrengen die vrijwel geen investering vergen, is goed. Doe daarom geen grote investeringen.

Programma van wensen en eisen (PWE)

De heer Hoogendoorn deelt mee dat het houden van deze gesprekken en interviews weliswaar veel werk betekent, maar het is voor alle betrokken partijen en gemeentelieden van belang dat hun mening wordt gehoord en dat men ziet dat er zorgvuldig met dergelijke zaken wordt omgegaan. Vervolgens worden de uitkomsten verwerkt in een concept PWE.

Dit concept wordt besproken in de Commissie Huisvesting, vervolgens in het college van kerkrentmeesters en tenslotte in de kerkenraad. De kerkenraad belegt daarna één of gemeenteavond(en), waar het voorgestelde PWE wordt gepresenteerd en toegelicht. Zonodig kunnen naar aanleiding van opmerkingen nog kleine aanpassingen worden aangebracht, waarna het PWE

B. Veerbeek (secretaris-penningmeester van de afdeling Gelderland) en ir. D. Hoogendoorn.

definitief wordt vastgesteld. Dit vastgestelde PWE blijft tijdens het vervolgtraject het referentiekader. Het is erg belangrijk dat op deze wijze met name gemeentelieden bij een dergelijk traject worden betrokken.

Hierna gaat de Commissie Huisvesting aan de slag om dit PWE te gaan projecteren op alle in de gemeente in gebruik zijnde gebouwen of combinaties van gebouwen (kerken en bijbehorende verenigingsgebouwen).

Hierbij wordt voor elk gebouw vastgelegd op welke punten dat gebouw of de gebouwencombinatie wel of niet voldoet aan het vastgestelde PWE. Voor zover het gebouw hieraan niet voldoet, wordt door middel van een punten- of wegingsschaal vastgesteld hoe ernstig het is wanneer het aan een bepaald punt niet voldoet. Ook wordt bezien of het mogelijk is het gebouw aan te passen en wat dat gaat kosten.

In de vergelijking tussen de gebouwen moeten ook een goede exploitatie- en onderhoudskostenraming en de nodige investeringen voor de komende jaren worden betrokken. Besteed ook aandacht aan de parkeermogelijkheden en eventuele problemen met de omgeving, zowel voor het zondagse als het doordeweekse gebruik. Houd verder rekening met eventuele plannen van de burens en van de burgerlijke gemeente. Kortom, alle aspecten die positieve of negatieve invloed kunnen hebben op het toekomstig

gebruik van de kerkgebouwen en nevenruimtes.

De heer Hoogendoorn geeft aan dat wanneer het een fusie tussen een hervormde gemeente en gereformeerde kerk betreft, het ook aan te bevelen is om de optie van "Alles afstoten en gezamenlijk nieuw bouwen" te bekijken. Meestal zal blijken dat dit de duurste optie is en dus niet haalbaar, maar het is wel goed om dit erin te betrekken.

Herbestemming

In alle situaties dat een gebouw zal worden afgestoten, komt de vraag aan de orde wat er met het gebouw gebeurt dat wordt afgestoten en wat dit opbrengt. Als het een monumentaal kerkgebouw is, heeft het zelden een positieve verkoopwaarde. De mogelijkheid is aanwezig dit in een aparte beheersstichting onder te brengen of aan een in de regio gevestigde Stichting Oude Kerken, zoals de Stichting Oude Groninger Kerken, over te dragen. Maar dat gaat vrijwel altijd gepaard met het betalen van een bruidsschat, zodat er dan sprake is van een negatieve verkoopwaarde.

Het komt ook wel eens voor dat er in het monumentale kerkgebouw een artspraktijk, kantoor of bibliotheek gevestigd wordt. Een dergelijke herbestemming is een volgende stap. Dat staat buiten het onderwerp "Stappenplan keuze kerkgebouw", maar het is van invloed op de omvang van de verkoopwaarde van dat monumentale gebouw. ►

De heer Hoogendoorn merkt op dat wanneer het af te stoten kerkgebouw géén monumentale status heeft, het een stuk gemakkelijker is, want dan is het gebouw in het algemeen wél verkoopbaar, omdat het verbouwd kan worden en daardoor veel gemakkelijker een andere functie kan krijgen. Ook kan het gesloopt worden en kan er op die grond nieuwbouw worden gepleegd. De heer Hoogendoorn vindt het belangrijk om door een deskundig makelaar een zo reëel mogelijke verkoopwaarde te laten bepalen. Dit geldt ook voor eventueel af te stoten verenigingsgebouwen.

Ingeval van een niet-monumentale kerk, kan het ook van betekenis zijn om een aanvraag tot wijziging van het bestemmingsplan te doen, waardoor de verkoopmogelijkheden flink kunnen stijgen. Hij beval colleges van kerkrentmeesters aan om ingeval van afstoting eens met het gemeentebestuur te praten, want het is wenselijk dat het gemeentebestuur op de hoogte is van datgene waar de kerkelijke gemeente op dit terrein mee bezig is. Het is niet uitgesloten dat de burgerlijke gemeente ook belangstelling heeft voor het vrijkomende gebouw of voor de locatie.

Rapport en advies

Hij waarschuwt colleges van kerkrentmeesters ervoor dat gemeentebesturen de kerk soms alsnog een monumentstatus willen verlenen. Maar daarmee moeten kerkrentmeesters zeer terughoudend zijn, want een monumentstatus kost vrijwel altijd meer dan het oplevert, aldus de heer Hoogendoorn. Hij voegt er aan toe dat men er niet bij voorbaat vanuit moet gaan dat ingeval van keuze tussen een monumentaal en een niet-monumentaal gebouw, het monumentale gebouw behouden blijft omdat dat bij verkoop geen geld opbrengt, en het niet-monumentale wordt afgestoten omdat dat wel geld opbrengt.

De Commissie Huisvesting verzamelt dus al die gegevens van de beschikbare gebouwen in relatie tot het PWE, zoals de kosten van de aanpassingen, exploitatie en onderhoud voor het geval dat gebouw in

gebruik blijft. Op basis van objectieve maatstaven komt de Commissie Huisvesting tot een rapport met een concept-advies voor het college van kerkrentmeesters en vervolgens voor de kerkenraad. De kerkenraad bespreekt dit en organiseert een gemeenteavond. Er zijn twee mogelijkheden: de kerkenraad legt dit concept advies eerst ter bespreking aan de gemeente voor of hij neemt het concept advies over en legt het daarna aan de gemeente voor.

Extern werkgroepje

De heer Hoogendoorn deelt mee dat het ook voorkomt dat de Commissie Huisvesting er niet uit komt of dat haar voorstel niet door de kerkenraad of de gemeente wordt overgenomen. In zo'n geval verdient het aanbeveling een extern werkgroepje van 2 á 3 personen samen te stellen. Wel mensen met een kerkelijke achtergrond, maar geen mensen uit de eigen gemeente. Het voordeel hiervan is dat externe mensen juist objectief naar het probleem kijken en dat zij, omdat ze niet uit de eigen gemeente komen, geen persoonlijke voorkeur hebben welke kerk moet blijven, en dat hen ook zelfs geen schijn van partijdigheid verweten kan worden.

Deze mensen moeten wel weten hoe het er in de kerkelijke wereld aan toe gaat en welke emoties er spelen als er een kerk wordt afgestoten. Door hun ervaring kunnen zij met enig gezag spreken. Bij een extern werkgroepje kan één van de leden ook leiding geven aan de gemeenteavond waar deze problematiek uiteen wordt gezet en waarbij wellicht een besluit moet worden genomen. Denkbaar is om b.v. het bestuur van de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen van Gelderland daarvoor te benaderen, omdat men daar over mensen beschikt die een dergelijke objectieve leidinggevende voorzittersrol kunnen vervullen. Duidelijk is dat aan inschakeling van een extern werkgroepje kosten verbonden zijn.

Marktpartijen

Tenslotte wijst de heer Hoogendoorn er op het sinds kort mogelijk is een monumentale kerk af te stoten zonder daarvoor een bruids-

schat te betalen. Sinds 2011 bestaat de "Stichting Behoud en Herbestemming Religieus Erfgoed", die de voortzetting is van de Stichting "Jaar voor het Religieus Erfgoed". Deze nieuwe Stichting schijnt goede contacten met diverse fondsen te hebben en heeft bovendien de intentie om voor monumentale kerken waarvoor passende herbestemming mogelijk lijkt, deze herbestemmingsmogelijkheid nader te onderzoeken. Wanneer dat positief lijkt, is zij bereid dat kerkgebouw zonder bruidsschat over te nemen.

De heer Hoogendoorn adviseert colleges van kerkrentmeesters toch vooral contact met de VKB op te nemen, want er zijn veel organisaties op de markt die hulp aanbieden bij afstoting en herbestemming, maar die zijn toch vooral uit op eigen belang. Wees daarmee dus voorzichtig.

Maar welke keuze u ook voorstaat en op welke manier het keuzeprocess ook verloopt, bedenk altijd dat het kerkgebouw er voor de kerkelijke gemeente is, en niet de andersom, zo besluit de heer Hoogendoorn zijn inleiding.

Naar aanleiding van beide inleidingen worden vervolgens diverse vragen door de inleiders beantwoord. Tenslotte bedankt de heer Riemersma de inleiders voor hun actuele verhaal en de aanwezigen voor de getoonde belangstelling, waarna de bijeenkomst met een gezamenlijk uitgesproken "Onze Vader" wordt beëindigd.

■ Orgel Grote kerk Monster gerestaureerd

Het Van Damorgel in de Grote kerk in Monster wordt binnenkort gerestaureerd. Het in 1904 gebouwde orgel werd voor het laatst in 1972 gedeeltelijk gerenoveerd. Het werk zal worden uitgevoerd door Verschuieren Orgelbouw te Heythuysen en het onderhoud is waarschijnlijk eind maart 2013 gereed, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 6 november 2012.

De ontwikkelingen rondom de kerkmuzikale praktijk (2)

De positie van de kerkmusicus

door dr. J.D.Th. Wassenaar

Ordinantie 5, artikel 6 van de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland gaat over de kerkmusicus. Het artikel luidt:

1. Aan de gemeentezang en de verdere muzikale vormgeving van de eredienst wordt leiding gegeven door een kerkmusicus. De kerkmusicus kan in een bediening worden gesteld.
2. De kerkmusicus wordt benoemd door de kerkenraad na overleg met het college van kerkrentmeesters, bij voorkeur uit de leden van de kerk. De aanstelling van de kerkmusicus geschiedt door het college van kerkrentmeesters.
3. De kerkmusicus wordt hetzij op arbeidsovereenkomst hetzij op basis van vrijwilligheid aangesteld volgens de bepalingen van de generale regeling voor de kerkmusici.

Leiding

Om te beginnen vergt het begrip 'leiding' enige toelichting. Bij de bespreking van de conceptordinanties bleek dat sommige ambtelijke vergaderingen daar vraagtekens bij zetten. Ook de hervormde kerkordecommissie deed de aanbeveling om het woord te schrappen: men vreesde conflicten met de predikant. Naar aanleiding van die opmerkingen wees de werkgroep kerkorde er op, dat de kerkenraad de (ere)dienst uitmaakt. Artikel VII, lid 2 van de kerkorde luidt: 'De inrichting van de eredienst wordt vastgesteld door de kerkenraad met inachtneming van de bijzondere verantwoordelijkheid van de voorgangers en hen die zorgdragen voor de kerkmuziek.' Dr. P. van den Heuvel licht toe: 'Het is de kerkenraad die de kerkdienst belegt en verantwoordelijk is voor de inrichting. De predikant en de kerkmusicus zullen nauw bij het overleg worden betrokken, want

wie de toon aangeven, moeten overeenstemmen, maar de kerkenraad stelt vast welke vaste onderdelen in de liturgie worden opgenomen en op welke wijze het avondmaal wordt gevierd.' De opmerking van de kerkordespecialist dat degene die de kerkdienst leidt, niet zomaar een eigen voorkeur kan volgen, geldt dus evenzeer voor de kerkmusicus. Hij is gebonden aan het beleid van de kerkenraad.

Bediening

De opmerking dat de kerkmusicus in een bediening gesteld kan worden, vraagt ook enige uitleg. In ordinantie 3, artikel 12, lid 8 is vastgelegd, dat belijdende leden die in een dienst (in een gemeente, een classis, de evangelisch-lutherse gemeenten of in de kerk als geheel, aldus ordinantie 3, artikel 12, lid 2) werkzaam zullen zijn, in een bediening gesteld kunnen worden. Zij leggen dan een belofte af, 'dat zij bereid zijn in het werk van hun bediening te getuigen van het heil in Christus Jezus en te blijven in de weg van het belijden van de kerk; bereid zijn ijverig en trouw hun arbeid te verrichten en bereid zijn zich te onderwerpen aan de regels die in de orde van de kerk gesteld zijn voor haar leven en werken.' Voorwaarde is, dat men door een ambtelijke vergadering tot zijn dienst geroepen is, zo schrijft ordinantie 3, artikel 12, lid 3 voor. Men verricht de werkzaamheden ook onder verantwoordelijkheid van die ambtelijke vergadering. Er is dus sprake van een gezagsverhouding. Tenslotte nog in dit verband: in het Dienstboek van de Protestantse Kerk in Nederland is een formulier opgenomen om belijdende leden die in een dienst werkzaam zullen zijn, in een bediening te kunnen stellen.

Ambtsdrager?

De kerkmusicus kan dus in een bediening besteld worden. In

ordinantie 3, artikel 12, lid 4 staat, dat zij die in een dienst gesteld zijn, in de gemeente waaraan zij verbonden zijn geen kerkelijk ambt kunnen bekleden. Hier zij vermeld, dat in het verleden meer dan eens een pleidooi gevoerd is om de kerkmusicus in het ambt te bevestigen. In 1944 schreef prof.dr. G. van der Leeuw, voorman van de Liturgische Beweging: 'De organist bekleedt niet een betrekking, doch een geestelijk Ambt, van een andere orde dan dat van den dienaar des Woords, den Ouderling of Diaken, maar van denzelfden aard. In het Huis Gods zijn geen 'betrekkingen'; wie daar mag dienen, bekleedt een ambt, dat hem door de gemeente in den naam van God wordt opgedragen en dat hij alleen dan goed kan vervullen, wanneer hij niet slechts al zijn willen en kunnen zet op de goede uitoefening daarvan, maar wanneer hij zich steeds levendig bewust is, dat zijn werken een dienst in het heiligdom is. (...) De Organist heeft dus in den eeredienst een taak van denzelfden geestelijken aard als de andere ambtsdragers (1 Cor. 12: 4-6). Het ware te wenschen, dat dit ook uit kon komen door een korte bevestiging bij zijn intrede op het orgel.' Later hebben in ieder geval drs. M.A. Vrijlandt en prof.dr. R. Boon zich in die geest uitgelaten.

Dienst des Woords

De wens van Van der Leeuw werd in 1951, toen de Nederlandse Hervormde Kerk een nieuwe kerkorde kreeg, niet gehonoreerd (en bij de invoering van de kerkorde voor de Protestantse Kerk in Nederland dus ook niet). Een van degenen die zich tegen het ambtsdragerschap van de kerkmusicus verzet heeft, was dr. O. Noordmans. Hij schreef in 1947: 'In radiobodes zag men, toen ik nog een radio had, naast het portret van de dominee dat van de organist. Alsof zij samen een evangelie-uitvoering gaven. Dit is fout. De

organist kan voor kerkmuziek, voor orgelbespeling een figuur van betekenis zijn, maar bij de dienst staat hij achterop. Het is geen eredienst, maar een dienst des Woords. Geen engelenzang, maar voor zondaren. Wanneer deze lieden uitgroeien tot cantoren, die met gebruik van een formulier bevestigd worden, dan dringt de muziek op Lutherse manier te ver in het kerkelijk leven in. Laten zij in de muzikale sfeer blijven en van daaruit hun medewerking aan de kerkdienst verlenen. Wanneer de muziek in de dienst des Woords te zeer infiltreert, dan is dat één van de symptomen van omzetting in een eredienst.' Het is wel duidelijk: Noordmans wilde vasthouden aan de dienst als dienst des Woords en was bang dat de kerkmuziek te zeer de overhand zou krijgen. De vraag kan gesteld worden of dat zou gebeuren als men de kerkmusicus in het ambt zou bevestigen.

'Op Lutherse manier'

De vraag kan opkomen wat Noordmans met de Lutherse manier bedoelde. Feit is, dat de kerkmuziek in de lutherse traditie vanouds een belangrijker rol speelt dan in de calvinistische. Maar kende de Evangelisch-Lutherse Kerk, voordat ze in de Protestantse Kerk in Nederland opging, ook het ambt van kerkmusicus? Dat was niet het geval. Ze kende volgens haar kerkorde één ambt, het openbare ambt van Woord en Sacrament. Dat was het ambt van predikant. Ter ondersteuning van de predikanten, die verantwoordelijk waren voor de bediening van Woord en Sacrament, waren er ook nog mensen die tot bijstand geroepen waren. Ze werden onderscheiden in ouderlingen, kerkrentmeesters, diakenen, kerkmusicus, pastorale medewerkers en 'alle anderen die tot enige kerkelijke dienst gesteld zijn'. In het kader van de taak van de kerkmusicus wordt in de lutherse kerkorde een keer gesproken over het ambt van kerkmusicus. Maar daar wordt niet hetzelfde mee bedoeld als het ene openbare ambt van Woord en Sacrament. Het gaat om een ambt van bijstand. Aldus mevr.dr. Sabine Hiebsch, werkzaam als Luther-onderzoeker (W.J. Kooiman – J.P. Boendermaker Luther-Onderzoeksplaats) aan

de Faculteit Godgeleerdheid van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Zij liet mij verder weten: 'In de lutherse kerkorde stond: 'De kerkmusicus kunnen tot hun dienst in het midden der gemeente worden ingeleid.' Ze voegde er aan toe: 'De regeling die er nu is — in de Protestantse Kerk in Nederland, JDThW — klopt precies met de positie in de oude lutherse kerkorde. Alleen is het woord 'bijstand' niet meegekomen, de inhoud wel. Het gaat niet om de bevestiging van een ambtsdrager, maar dat ging in de Evangelisch-Lutherse Kerk ook niet, wel om een ritueel van inleiding van mensen die een belangrijke taak in de gemeente uitvoeren.'

Lid van de kerk

Bij de bespreking van de conceptordinanties voor de verenigde kerk die de Protestantse Kerk in Nederland zou gaan heten, bleek, dat de hervormde classicale vergaderingen van Alblisserdam en Ede de woorden 'bij voorkeur' in ordinantie 5, artikel 6, lid 2 wilden schrappen. De werkgroep kerkorde wilde daar niet in meegaan. Men stelde: 'Natuurlijk mag en moet van de kerkmusicus affiniteit met de gemeente waarin hij werkt worden verwacht. Maar dat houdt niet dwingend in dat de musicus lid van de verenigde kerk moet zijn.' Bij de besluitvorming werd de redenering van de werkgroep gevolgd: de voorgestelde tekst van ordinantie 5 werd met overweldigende meerderheid aangenomen.

Overigens: de woorden 'bij voorkeur' stonden ook al in ordinantie 6, artikel 6, lid 2 over de cantor-organist of de organist in de hervormde kerkorde. Van den Heuvel merkte daar ooit over op: 'De bepaling dat de organist bij voorkeur wordt gekozen uit de lidmaten der Kerk moet wel serieus worden genomen. Die omstandigheid moet in elk geval een punt van overweging zijn. Een college van kerkvoogden dat aan een commissie van deskundigen een bindende voordracht had gevraagd mag niet vergeten op deze bepaling de aandacht te vestigen.' De kerkordespecialist wees daarbij op een tweetal uitspraken van de generale commissie voor de behandeling van bezwaren en geschillen.

Arbeidsovereenkomst

Een kerkelijke vuistregel is dat het recht van benoeming toekomt aan de instantie waarvoor de medewerker zijn werkzaamheden gaat verrichten. Zo wordt een medewerker op het kerkelijk bureau benoemd door het college van kerkrentmeesters en een medewerker op het bureau van de diaconie door het college van diakenen. Van de kerkmusicus en de koster wordt bepaald dat ze door de kerkenraad worden benoemd.

De benoemende instantie valt niet altijd samen met de instantie die de aanstelling verricht. Voor dat laatste is namelijk een rechtspersoon vereist. Voor de aanstelling van een kerkmusicus is dat het college van kerkrentmeesters.

Allerlei details zijn geregeld in de generale regeling kerkmusicus. Een van de kwesties is die van het functieniveau van de kerkmuziek. De kerkenraad stelt dat vast, gehoord het college van kerkrentmeesters. Men moet dat wel in overleg met 'het daartoe aangewezen onderdeel van de dienstenorganisatie' doen. Nog iets: in een gemeente met wijkgemeenten dient men zich er eerst van te vergewissen dat daartegen bij de algemene kerkenraad en bij het college van kerkrentmeesters geen bezwaren — op grond van overwegingen van financiële aard — zijn. Over het functieniveau van de kerkmuziek is nog veel meer op te merken. Daarvoor verwijs ik naar het volgende artikel in deze serie, van de hand van C. Hoeksma.

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Age Sjoerd Wijnia, Akkrum, 58 jaar organist.

A.S. Wijnia, Akkrum.

Jan Witlam, Amersfoort, 50 jaar koster.

J. Witlam, Amersfoort.

Hendrina Hooijer-Vlastuin, Hoevelaken, Stoutenburg en Achterveld, 68 jaar organiste.

Izak van Oosterom, Zoetermeer, 50 jaar organist.

I. van Oosterom, Zoetermeer.

GOUD

toegekend aan:

Helena Janssen, Amerongen, 40 jaar organiste.

H. Janssen, Amerongen.

Jan van Gijn, Apeldoorn, 46 jaar organist.

Arie Burggraaf, Bergambacht, 40 jaar organist.

A. Burggraaf, Bergambacht.

Jacobus Suurmond, Eindhoven, 41 jaar organist.

Willemijntje Versteeg-Tanger, Jaarsveld, 40 jaar organist.

W. Versteeg-Tanger, Jaarsveld.

Hendrik Arie Liefhebber, Everdingen, 40 jaar diverse functies ten dienste van het college van kerkrentmeesters.

H.A. Liefhebber, Everdingen.

Hendrikje Evertje van Meerveld-Woudenberg, Nijkerkerveen, 41 jaar organiste.

Henk Braad, Oldemarkt-Paaslo, 40 jaar organist.

ZILVER

toegekend aan:

Marja van der Ploeg-Hofstra, Amsterdam, 25 jaar organist.

M. van der Ploeg-Hofstra, Amsterdam.

Abraham Johannes Abrahamse, Angerlo-Doesburg, 33 jaar organist en cantor.

Jan Voskamp, Den Haag, 37 jaar ouderling-kerkrentmeester.

J. Voskamp, 's-Gravenhage.

Willemijntje Nijhoff-van der Giessen, Fijnaart, Heijningen en Standdaarbuiten, 25 jaar kosteres.

Dirk van der Wal, Gerkesklooster-Stroobos, 29 jaar grafdelver/beheerder begraafplaats.

D. van der Wal, Gerkesklooster-Stroobos.

Henk Rozema, Grootegast-Sebaldeburen, 30 jaar diverse functies.

H. Rozema, Grootegast-Sebaldeburen.

Jacobus Franciscus Marinus Cornelis Hoeflaken, Maarssen, 30 jaar organist.

Gerrit Boers, Wierden, 25 jaar koster.

G. Boers, Wierden.

BRONS

toegekend aan:

Mijntje Adriana Maria van Oseikelenstam, Borne, 13 jaar koster.

Willem Cornelis Westerink, Elburg, 12½ jaar koster.

W.C. Westerink, Elburg.

Jan Bernhard van der Lingen, Katwijk aan Zee, 15 jaar penningmeester.

■ Kerk wordt eerste Memorarium

In 2011 werd Sint-Jan de Doperkerk in de wijk Klarendal in Arnhem, in de volksmond de Sint-Janskerk genoemd, aan de erediens ontrokken. Het gebouw werd verkocht aan Hans de Kluijver en Martin Vissers, die van de kerk een Memorarium zullen maken, zo meldt "De Begraafplaats", het orgaan van de Landelijke Organisatie van begraafplaatsen van december 2012.

Een Memorarium is een spirituele belevingsruimte en gedenkplaats in de ruimste zin van het woord. In deze omgeving worden nabestaanden de ruimte en mogelijkheden geboden de mensen te gedenken die hen zijn overleden. Een Memorarium is bij voorkeur gevestigd in een voormalig rijksmonumentaal kerkgebouw, dat zich kenmerkt door locatie en uitstraling van in- en exterieur. De Sint-Janskerk wordt het eerste Memorarium van Nederland. Het Memorarium gaat allerlei mogelijkheden bieden voor het bewaren van de as van overledenen. Behalve een urnenmuur, een familiemausoleum, bovengrondse urnengraven, een binnencolumbarium en een urnencrypte, komt er een ruimte om de as van kinderen bij te zetten. Er komt ook een afgeschermd stiltehoek.

Ook is een bijzettingdienst, een wake en een sfeervol samenzijn van nabestaanden, met een verzorging naar wens, mogelijk. Een gastvrouw of gastheer maakt bezoekers wegwijs, informeert, ondersteunt en organiseert bijzettingen met oog voor individuele wensen en behoeften. De verbouwing van de kerk tot Memorarium zal in het voorjaar van 2013 gereed zijn, aldus "De Begraafplaats".

■ Statenbijbel Oosterzee naar Friezenkerk Rome

Het Friesch Dagblad van 16 november 2012 meldt dat een oude Statenbijbel uit de kerk van Oosterzee naar de Kerk der Friezen in Rome gaat. De protestantse gemeente te Echtnerbrug-Oosterzee schenkt de bijbel aan de Friezenkerk,

omdat deze haar Statenbijbel onlangs kwijtraakte. Dat kwam een inwoner uit Delfstrahuizen ter ore, toen deze begin november tijdens een vakantie in Rome de Friezenkerk bezocht. Die dacht meteen aan de Martinuskerk in Oosterzee die onlangs de protestantse gemeente Echtnerbrug-Oosterzee heeft gesloten.

■ Restauratie Bovenkerk Kampen gaat verder

Het Reformatorisch Dagblad van 20 november 2012 meldt dat met het plaatsen van zes pinakels (siertorentjes) bij het Zuiderportaal van de Bovenkerk van de hervormde gemeente te Kampen het tien jaar durende onderhoud aan deze kerk is afgerond. Tijdens deze onderhoudsperiode werden bronzen staven bij de ramen vervangen. Ook glas- en voegwerk werd vervangen of bijgewerkt. De totale kosten bedroegen € 750.000, waarvan de helft uit overheidssubsidie afkomstig is.

Nu heeft het interieur een opknaptbeurt nodig. Bij bepaalde delen van de muren is het stucwerk aan vervanging toe. Om het gebouw voor de komende jaren geschikt te houden voor exploitatie is besloten om in de ruimte waar de verwarmingsketel is ondergebracht te verbouwen tot drie zalen met extra toiletruimte. Twee nieuwe cv-ketels worden aangebracht in een kleine ruimte. Ook komt er een luchtverwarmingssysteem waarbij warme lucht circuleert door de twee zijbeuken. Het middenschip wordt verwarmd door vloerverwarming. De kosten van deze interne aanpassingen worden begroot op € 1.000.000, waarvan € 200.000 door de kerkelijke gemeente betaald zal moeten worden.

Gespecialiseerd in **restauratie** en **onderhoud** van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

dekkerdrukwerken

hortensiastraat 10, 8903 JN leeuwarden
telefoon: (058) 233 00 00 www.dekkerdrukwerken.nl
u kunt nu ook via onze website bestellen, zie "webdrukkerij"

VOORDELIGE COLLECTEBONNEN

1,00	1,25	1,50	2,00	2,50	5,00
1,00	COLLECTEBONNEN				5,00

ins
ur
klepel
klokken
minuten
wijzerpl
betrouw
renovatie
onderhoud
luidklokken
klokkenspele
torenuurwerk
adv

Nabben
klokkenservice
Velhorstweide 18
5709 MJ Helmond
Tel: +31 (0)6 55330003
web: www.klokkenservice.nl
e-mail: info@klokkenservice.nl

PARTNER VOOR UW:
LUIDKLOKKEN   WIJZERPLATEN
TORENUURWERKEN   KLOKKENSPELEN
VERGULDWERKEN   ONDERHOUD EN ADVIES

Betrokken en Betrouwbaar

**Installatie
Advies**

B3 installatie advies, bouw beheer begeleiding

B3 installatie advies geeft adviezen voor onder andere verwarming en ventilatie van uw kerkgebouw.

Het behoud van het orgel, gebouw en het comfort van de kerkbezoeker staan hier bij centraal.

- Nieuwbouw
- Verbouw
- Renovatie
- Uitbreiding
- Vervanging
- Onderhoud
- Klimaat- en vochtklachten

Ratelaar 62   Postbus 444   T: 0513 - 65 13 46
8446 BA   8440 AK   E: info@b3installatieadvies.nl
Heerenveen   Heerenveen   W: www.b3installatieadvies.nl

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA. PASSIE
VOOR MENS EN
TECHNIEK.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

Lakerveld ingenieurs- & architectuurbureau BV
architectuur · instandhouding · onderhoud · bouwhistorie

Restauratie Nederlands Hervormde Kerk Kockengen

Noordzijde 95'
tel. 0183-582600

4225 PL Noordeloos
fax. 0183-581049

info@lakerveld-noordeloos.nl

www.lakerveld-noordeloos.nl

NIEUWBOUW
RESTAURATIE
ONDERHOUD

Platinalaan 10
5234 GH 's-Hertogenbosch
Tel 073 641 29 51
Fax 073 642 50 55
www.pelsenvanleeuwen.nl
info@pelsenvanleeuwen.nl

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijckweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

HUGO REBEL MEUBELMAKERIJ

ontwerp en maatwerk

Warandebergstraat 15, 1271 ZC Huizen
T 035 5381224 E info@rebelmeubelmakerij.nl

www.kerkinterieurmaat.nl

Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- + aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- + auto/verkeersschade
- + CAR-verzekering
- + inboedel/inventaris
- + kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- + kostbaarheden
- + milieuschade
- + monumenten
- + ongevallen vrijwilligers
- + orgels
- + verenigingsgebouwen
- + ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- + ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNIS INSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERFING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans (Nieuwe Stijl), eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving.
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen.
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven.
- **ONDERSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes, legplaquettes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer
in de Protestantse Kerk in Nederland
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E mail: info@kerkrentmeester.nl
Website : www.kerkrentmeester.nl